

„NEM VESZÍTHETJÜK EL ŐKET”

(Fiatalokorú elkövetők elleni büntetőeljárások specialitásai)

Készítette: Juhász Ágnes Orsolya

2014.11.02.

TARTALOM

- 1. Bevezetés (3)**
- 2. A kutatás (3)**
- 3. A büntetőeljárásban részt vevő személyek (5)**
- 3.1. Büntethetőségi korhatár alakulása a kezdetektől napjainkig (6)**
- 4. A fiatalkorú elkövetők (9)**
- 5. Fiatalkorú elkövetők elleni büntetőeljárás specialitásai (11)**
- 5.1. Ügyészre vonatkozó speciális szabályok (12)**
- 5.2. A védőre vonatkozó speciális szabályok (13)**
- 5.3. A törvényes képviselőre vonatkozó speciális szabályok (15)**
- 5.4. A bizonyítási eszközök specialitása (16)**
- 5.5. Fiatalkorú terheltek gyanúsított kihallgatása - krimináltaktikai ajánlásokkal (19)**
- 5.6. Igazságügyi szakértő vizsgálat – büntetőjogi belátási képesség vizsgálata (27)**
- 5.7. A kényszerintézkedések (30)**
- 6. Statisztikai adatok és megállapítások, jövőkép (32)**
- 7. Összegzés (42)**

MELLÉKLETEK

Forrásjegyzék (45)

Ábrajegyzék (47)

„A gyerekek és a fiatalok nem tárgyak.
Nem csak statisztikai adatok vagy ügyek.
Ők jelentik a kapcsolatot a jelen és a jövő között.
Ők jelentik számunkra a jövőt.
Nem veszíthetjük el őket.”
(Jo de Linde, az ECPAT International elnöke)

1. Bevezetés

Dolgozatom mottójául Jo de Linde gondolatát választottam, mivel a fiatalkorú elkövetők ellen folytatott büntetőeljárások nyomozati szakának speciális vonásait és az egyes nyomozati cselekmények krimináltaktikai sajátosságait mutatom be, a rendes eljáráshoz képest a specialitásokra koncentrálni.

„A bűnügyi nyomozás felfogható úgy is, mint egy, a múltban lezajlott esemény meghatározott jogi keretek között végrehajtott megismerése abból a célból, hogy a büntetőjogi felelősség alapjául szolgáló tényeket felderítve és összegyűjtve előkészítse, vagy ha az összegyűjtött tények alapján arra szükség nincs, mellőzze a bírósági eljárást.”¹

A téma iránti érdeklődésemet megerősítette az is, hogy *„Mindenütt hallatszik a vészkiáltás, hogy veszedelemben van a jövő generáció. Mint az áradat úgy nő a gyermekbűnösök száma úgyszólván az egész világon...”²*

A dolgozatomba beépítettem a korábbi bűnügyi szakmai gyakorlataim és a jelenlegi bűnügyi munkám során szerzett kriminalisztikai és büntető eljárásjogi aspektusú ismereteimet, kutatási eredményeimet és álláspontjaimat. Igyekeztem minél több gyakorlati ismeretet is szerezni, e célból interjúkat készítettem az effajta ügyekben jártas ügyészekkel, nyomozókkal, vizsgálókkal, védőkkel és szakértőkkel. Ezen kívül felhasználtam a hatályos büntetőjogi³ és büntetőeljárás jogi⁴ szabályokat és nem utolsósorban a tanult krimináltaktika specialitásait.

2. A kutatás

Problémafelvetés:

A közvélemény leginkább egy-egy kirívóan súlyos külföldi bűneset – például iskolatársak sérelmére elkövetett emberölések – hallatán szembesül a gyermekkori bűnözés égető problémájával. A gond azonban létezik Magyarországon is. Havonta egy-két, a híradásokban is szereplő eset a figyelmünket a 14 év alatti elkövetők kriminalitására irányítja.

¹PUSZTAI László: Szemle a büntető eljárásban. Kandidátusi disszertáció I. kötet. Budapest, 1974. 392-393. o.

²Ráth Végh István királyi ítélőtábla bíró: A bűnös gyermekek világából in: Politika (politikai, társadalmi és közgazdasági folyóirat) 2. évfolyam – 1918. október-november, 10-11. sz., 37-45. o.

³2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: Btk.)

⁴1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: Be)

A kutatás célja:

Vizsgálatomat azért kezdtem, mert szerettem volna összegezni a munkámhoz kapcsolódóan a bűnügyi eljárás nyomozati szakaszában a fiatalokkal szemben alkalmazható módszereket részletesebben. Kíváncsi voltam, hogy a különböző területeken dolgozó szakemberek milyen javaslatokkal tudják kiegészíteni az ismereteimet a gyakorlatban.

A vizsgálatban az alábbi főbb kérdésekre kerestem a választ:

Milyen módszereket kell alkalmazni a fiatalokkal szemben a nyomozati szakaszban?
Milyen speciális kérdések vetődnek fel a nyomozati szakaszban? A bűnelkövetők körében milyen arányt képviselnek a fiatalok? Milyen a fiúk – lányok aránya?

Hipotézisek:

A speciális büntetőeljárások büntető eljárásjogi és krimináltaktikai sajátosságait a szakemberek ismerik, használják a gyakorlatban. Törvényekben, belső utasításokban szabályozott módszereket alkalmaznak velük szemben. Megítélésem szerint a fiatal bűnelkövetők száma nő. A fiúk a lányoknál nagyobb arányban érintettek az agresszív tevékenységben.

A kutatás módszere:

A kutatásom alapvető módszertani eleme az interjú, melynek segítségével a szakemberek ezen témával kapcsolatos attitűdjeit, ismereteit, megközelítési jellemzőit, megelőzési és kezelési stratégiáit, valamint jellemző technikáit gyűjtöttem össze és rendszereztem. A téma feldolgozásánál felhasználtam a vonatkozó szakirodalom megállapításait, a hatályos jogszabályokat. Emellett forrásként alkalmaztam a témával kapcsolatos nyilvános iratokat, módszertani útmutatókat, statisztikai adatokat, továbbá a saját tapasztalataimat.

A kutatás helye, körülményei:

A kutatás nagy részét Budapesten és Jász-Nagykun-Szolnok megyében végeztem. A témában interjút készítettem a Budapesti I. és XII. Kerületi Ügyészség Gyermek-és Ifjúságvédelmi Részlegének vezetőjével, Dr. Lendel Judittal, valamint több, fiatalos elkövetőkkel foglalkozó ügyésszel. A védőre vonatkozó speciális szabályokról kérdeztem több ügyvédet, valamint interjút készítettem többek között egyetemünk egykori hallgatójával, Dr. Finta Eszter Klárával, aki mára már saját irodával rendelkező védőügyvéd lett és főként a fiatalos elkövetők

védelmét látja el kiemelt ügyekben, amelyek már a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főosztály Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztály hatáskörébe tartoznak.

A téma iránti érdeklődésem során felkerestem több igazságügyi szakértőt (mind magán szakértőt, mind intézetet), valamint a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Általános Orvostudományi Kar Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézetén Dr. Kristóf Andrea igazságügyi elmeorvos-szakértőt, aki a szakmában elismert szakértő, az effajta ügyekben gyakran kerül kirendelésre a rendőrhatóságok által. Az interjú készítésén túl jelen lehettem egy kifosztás büntettét elkövető 13 éves fiataikorú gyanúsított szakértői vizsgálatán is.

3. A büntetőeljárásban részt vevő személyek

Fontos tény letisztázni a hétköznapi életben használt fogalmakat. A büntető jogszabályok alkalmazása szempontjából a tizenharmadik (továbbiakban: 18.) életévét be nem töltött személyek kiskorúak. Büntetőjogi szempontból gyermekkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenegyedik (továbbiakban 14.) életévét nem töltötte be. A bűncselekmény törvényi tényállását megvalósító 14. életévét be nem töltött személyek gyermekkorúak, míg a Btk. 16. § - ában felsorolt bűncselekményt elkövető és az elkövetés időpontjában a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással rendelkező tizenkettedik (továbbiakban: 12.) életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött személyek, továbbá a Btk. Különös részében meghatározott valamely tényállást megvalósító 14. életévét betöltött, de a 18.életévét be nem töltött személyek fiataikorúak.⁵

A gyermekkorú fogalma a büntetőeljárásban kizárólag azokra a 14. életévét be nem töltött személyek megjelölésére alkalmazandó, akik a bűncselekmény törvényi tényállását valósították meg, és a gyermekkoruk kizárja a büntethetőségüket, míg a többi 14. életévét be nem töltött sértettre vagy tanúra a „kiskorú” megjelölése az irányadó.

A jelenleg hatályos szabályok szerint a 14. életévét be nem töltött személyt tanúként kell kihallgatni, kivéve a Btk. 16 § - ában meghatározott bűncselekményt elkövető 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött személyt, akit az eljárásba gyanúsítottként kell bevonni.

A polgári jog szabályai szerint kiskorú az, aki a 18. életévét még nem töltötte be. A kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik.⁶ Büntetőjogi és büntető eljárásjogi szempontból azonban az ilyen, a házasságkötés folytán nagykorú személy is fiataikorú.

⁵Btk. 105. § (1)

⁶2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban Ptk.) 2:10. § (1)

A kiskorúak korlátozottan cselekvőképeseek vagy cselekvőképtelenek lehetnek. Korlátozottan cselekvőképese az a kiskorú, aki a 14. életévét már betöltötte és nem cselekvőképtelen.⁷ Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a 14. életévét nem töltötte be, továbbá az a 14. életévét már betöltött kiskorú is, akit a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett.⁸

3. 1. Büntethetőségi korhatár alakulása a kezdetektől napjainkig

Természetesen a téma nem újkeletű: a fiatalkori bűnözés a jogtörténet kezdeteinél ugyanúgy létezett, ahogy feltételezhetjük, hogy mindig lesznek gyermek- és fiatalkorú bűnözők.⁹

Ha röviden áttekintjük a fiatalkorúak büntetőjogának történelmi fejlődését, akkor arra a megállapításra jutunk, hogy szinte tetszés szerint variálhatóak a szabályok, módosíthatók az eszközök, de a lehetőségek mégsem tekinthetők végtelennek.¹⁰

Több mint egy évszázada, 1899-ben lépett hatályba az első fiatalkorúak bíróságáról és büntetés-végrehajtásáról szóló törvény az Egyesült Államokban. Az USA büntető politikája volt az, amely először felismerte a fiatalkori bűnözés speciális vonásait és igyekezett ezeknek a sajátosságoknak megfelelő büntetőjog kialakítására.

Az 1920-as években Európa majd minden országában megalkotják azt a törvényt, amely különválasztja a fiatalkorúak feletti bíraskodást a felnőtt bíraskodástól.

Hazánkban az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) még nem használta a fiatalkorúság fogalmát. A kódex a 12. életév betöltésében határozta meg a büntetőjogi felelősség alsó határát.¹¹

Hazánkban először az egységes anyagi jogi szabályozás született meg, a Csemegi kódex első büntető novellájaként 1908-ban, mely már figyelemmel volt a fiatalkorúak életkori sajátosságaira és ennek megfelelően a szankció rendszer tekintetében előtérbe helyezte a nevelés és reszocializáció gondolatát. A Csemegi Kódex első novellája, az 1908. évi XXXVI. törvénycikk elvetette a megkülönböztetés ezen alapját és a fiatalkorúak tekintetében a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséget követelte meg, mint a büntetőjogi felelősségre vonás feltételét.¹²

⁷Ptk. 2:11. §

⁸Ptk. 2:13. §

⁹LÁNG Katalin: Ártatlan bűnösök?, in Belügyi Szemle, 1997/10. szám, 39. o.

¹⁰BOGÁR-MARGITÁN-VASKÚTI: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban, Budapest, 2005 KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.

¹¹Csemegi Kódex, 83.§.

¹²Csemegi Kódex, 84.§.

Majd hamarosan a bíróval és az eljárással szemben megfogalmazódott elvárásoknak tett eleget az 1913. évi VII. törvény, mely felállította a fiatalkorúak bíróságát.

A büntethetőség alsó korhatárát az 1961. évi V. törvény már a 14. életév betöltésében határozta meg, a gyermekkor büntethetőséget kizáró okként szabályozta.

Az 1978. évi IV. törvény az 1961. évi V. tv. szabályozását követte mind a tartalomban, mind a kodifikációs technikaiban. A hatályba lépés óta számos módosítás korrigálta a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket. Így már a korábbi Btk. is a szankciók céljaként a fiatalkorú helyes irányú fejlődését jelölte meg. Rögzítette azt, hogy a szankciók alkalmazásánál elsőbbséget élveznek az intézkedések és azt is, hogy szabadságelvonás csak kivételesen alkalmazható. A Btk. általános részén belül külön fejezet foglalkozott már a fiatalkorúakkal.

A 2013. július 1. napján hatályba lépett 2012. évi C. törvény visszatér a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátás fogalmához és a büntetőjogi felelősség alsó határa leszállításra került a 12. életévre. A büntető törvény főszabályként a büntethetőség alsó életkori határát továbbra is az elkövető 14. életévében határozta meg azzal az indokkal, hogy a gyermekek nagyobb része ebben a korban fejezi be általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogi felelősségre vonható. Ugyanakkor azzal az indokkal, hogy a 12 és a 14 év közötti gyermekek körében egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, a büntető törvény a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak esetében a büntethetőségi korhatárt leszállította 12 évre.

Ezzel kapcsolatban érdekesnek tartom bemutatni Európa vonatkozásában az alábbi nemzetközi adatokat, melyeket Dr. Lévay Miklós és Csemáné Dr. Váradi Erika tanulmányukban¹³ a büntethetőség alsó korhatárának vizsgálta alapján megállapítottak. Hasonló táblázatot találunk Margitán É. munkájában is. (1. ábra)

¹³CSEMÁNÉ Váradi Erika – LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről– történeti és jogösszehasonlító szempontból Büntetőjogi kodifikáció 2002/1.

1. ábra: A büntethetőségi korhatárok alakulása Európában¹⁴

Ország	A büntethetőség korhatára	Az általános büntetőjog alkalmazhatósága/kötelező alkalmazása	Teljes polgári jogi cselekvőképesség
Franciaország	13 év	18 év	18 év
Spanyolország	16 év	16 év	18 év
Portugália	16 év	16/17/18 év	18 év
Belgium	16/18 év	16/18 év	18 év
Anglia/Wales	10/15 év	18/21 év	18 év
Svédország	15 év	15/18/21 év	18 év
Norvégia	15 év	18 év	18 év
Dánia	15 év	15/18/21év	18 év
Németország	14 év	18/21 év	18 év
Svájc	7/15 év	15/18 év	20 év
Olaszország	14 év	18/21 év	18 év
Ausztria	14 év	19 év	19 év
Románia	16/18 év	16/18/21 év	18 év
Oroszország	14/16 év	14/16 év	18 év
Törökország	11 év	15 év	18 év
Görögország	13 év	18/21 év	18 év
Hollandia	12 év	12/18/21 év	18 év

Látható, hogy a 2013. júliustól hatályos magyarországi korhatár cseppet sem kirívó, hiszen Svájcban például 7 éves, Angliában a 10 éves gyerekek is büntethetők, Hollandiában szintén 12 év a határ.

A fentiek alapján megállapítható, hogy Európában e vonatkozásban ugyan vannak eltérések, de a legtöbb Európai országban a büntetőjogi felelősség kezdete a 14 év körüli életkor.

¹⁴„Forrás: Heribert Ostendorf: Der strafjustizielle Umgang mit Kindern, DVJJ-Journal 4/1997. (Nr. 158.) 376. o (A megjelölt forrásanyagból csak néhány ország került kiemelésre)

4. A fiataalkorú elkövetők

Ki a terhelt, mikortól meddig számít valaki fiataalkorúnak és egyáltalán mit jelent az, hogy fiataalkorú terhelt? Mielőtt bármilyen eljárásjogi és taktikai sajátosságba belevágnánk, fontos letisztázni a fogalmat, hogy kiről is beszélünk a továbbiakban.

Nézzük elsőként a terhelt pontos jogszabályi fogalmát:¹⁵

A terhelt az, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak. A terhelt a nyomozás során gyanúsított, a bírósági eljárásban vádlott, a büntetés jogerős kiszabása, illetve a megrovás, próbára bocsátás, jóvátételi munka végzésének előírása vagy javítóintézeti nevelés jogerős alkalmazása után elítélt.

A dolgozatom során a terhelt nyomozásbeli szerepéről beszélek, így a gyanúsított megnevezés a helytálló.

A Btk. 16. § - ában felsorolt bűncselekményt elkövető és az elkövetés időpontjában a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással rendelkező 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött személyek, továbbá a Btk. Különös részében meghatározott valamely tényállást megvalósító 14. életévét betöltött, de a 18. életévét be nem töltött személyek fiataalkorúak.¹⁶

A dolgozatomban főként a Btk. 16. § - ában felsorolt bűncselekményt elkövető és az elkövetés időpontjában a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással rendelkező 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött személyekkel foglalkozom, hiszen ez a kiegészítés a fiataalkorú terhelt fogalmába 2013. július 1-től került be, így úgy gondolom, hogy e téma bárminemű feldolgozása nagyon aktuális és hasznos lehet.

A Btk. 16. §-a szerint nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a 14. életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A bűncselekmények elkövetésekor a 14. életévét be nem töltött személy alanyi bűnösségének hiánya – a Btk. 16. §-ában taxatív felsorolt bűncselekmények kivételével – továbbra is megdönthetetlen vélelem.

¹⁵Be. 43. § (1) bek.

¹⁶Btk. 105. § (1) bek.

A büntetőjogi értelemben vett gyermekkor a 12., illetve a 14. életév betöltésének napján ér véget. Az a személy, aki a Btk. 16. § – ában felsorolt bűncselekményt a 12., illetve a felsorolásban nem szereplő, de a Btk. Különös Részi tényállásában büntetni rendelt bűncselekményt a 14. születésnapján követi el, még gyermekkorúnak számít, ezért a törvényben szabályozott büntethetőséget kizáró okra figyelemmel büntetőjogi felelősségre nem vonható. Szintén nem vonható felelősségre gyermekkor miatt az ilyen személy akkor, ha a büntetendő cselekmény elkövetési magatartását még gyermekkorúként fejtí ki, és az eredmény a büntethetőségéhez szükséges életkor betöltését követően következik be.

Vaskúti András szerint: „*A jelenlegi szabályok szerint egy születésnap mindent eldönt. Ez olyan abszurd helyzeteket is elő idéz, hogy a gyermekkorúként elkövetett minősített emberölés is büntetlen marad, míg a büntethetőség alsó korhatárát éppen betöltött fiatalokkal szemben ugyanazon cselekményért akár tíz évig terjedő, a fiatalok börtönében letöltendő büntetés is kiszabható.*”¹⁷

A Btk. 16. § - ában meghatározott bűncselekménynek, 2013. július 1. napján vagy azt követően történt elkövetése miatt indult büntetőeljárásban az annak elkövetésével megalapozottan gyanúsítható 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött személy fiatalokú terhelte lesz, akire a nyomozás során a fiatalokú gyanúsítottakra vonatkozó büntetőeljárási szabályok az irányadók.

A Btk. Különös Részében meghatározott, a 16. § - ában felsorolt bűncselekményen kívül, más bűncselekmény törvényi tényállást megvalósító 14. életévét be nem töltött személy 2013. július 1. napját követően sem büntethető, így az ilyen gyermekkorú a büntetőeljárásban változatlanul tanúként kell kihallgatni, majd a nyomozást a Be. 190. §-ának (1) bekezdés d) pontja alapján, büntethetőséget kizáró okból meg kell szüntetni, amelyre a nyomozó hatóság is jogosult.

A fentiek alapján megállapítható, hogy büntető törvény a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött személy fiatalokúként történő büntethetőségét, kizárólag:

- a 2013. július 01. napján történt hatálybalépését követően elkövetett és
- a Btk. 16.§ - ában kimerítően felsorolt öt bűncselekmény miatt teszi lehetővé,
- feltéve, hogy az elkövető a bűncselekmény elkövetésekor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

¹⁷Vaskúti András: A fiatalokúak büntető igazságszolgáltatásának aktuális kérdése 171-172. o. OKRI Szemle 2. kötet, Budapest 2012

A bűncselekményt elkövető gyermekek nem azáltal különböznek a felnőttektől, hogy ezek a törvény tiltó parancsát ismerik, azok pedig nem; - hanem azáltal, hogy a gyermekekre a külső benyomások nagy hatással vannak, s azoknak kisebb mértékben tudnak ellenállni.¹⁸

5. Fiatalkorú elkövetők elleni büntetőeljárás specialitásai

Naivság lenne nem észrevenni azt a meglévő kapcsolatot, hogy a gyermekkori bűnözés mennyiségi és szerkezeti alakulása átmenetet jelent a fiatalkori bűnözéshez.¹⁹

A büntetőügyben az eljáró hatóság feladata az, hogy a büntetőjogi felelősség léte és mértéke szempontjából jelentős tényeket, azaz a tényállást, az eljárási szabályok megtartásával felderítse, az igazságnak megfelelően állapítsa meg, és az anyagi jog előírásainak megfelelően bírálja el. A büntetőeljárás tulajdonképpen jogalkalmazás büntetőügyekben. Az eljárási szabályok azonban a bizonyításnak csak az általános jogi kereteit határozzák meg, a kriminalisztika tanulmányozza behatóan a bizonyíték keletkezésének folyamatát és módját.²⁰

Király Tibor szerint *„a büntetőeljárás feladata, hogy megállapítsa az igazságot, de ezt a feladatát nem teljesítheti bármi áron. Erről mar az eljárási elvek és az eljárás formai előírásai tanúskodnak, de különösen a bizonyítási eszközökre és módszerekre vonatkozó szabályok és tilalmak.”*²¹

Tekintsük át a fiatalkorúak elleni sajátos törvényi szabályozást. A Büntető eljárásjogi törvény az ún. külön eljárások között szabályozza a fiatalkorúak eljárását. A Büntetőeljárásról szóló törvény a szabályozásnak azt a formáját választotta, hogy külön eljárást vezetett be a fiatalkorúak vonatkozásában, amely csak a rendes eljárástól való eltérésekkel foglalkozik.

A büntető eljárási törvény rendelkezéseit a fiatalkorú elleni eljárásban a törvény XXI. fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A büntetőeljárás egyik fontos általános szabálya - mely a felnőtt korúakon túl a fiatalkorúakra is vonatkozik - hogy az eljárási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.²² Az általános rendelkezések közé tartozik többek között, hogy a fiatalkorúval szemben az eljárást az életkori sajátosságainak figyelembevételével, és úgy kell lefolytatni, hogy az elősegítse a fiatalkorúnak a törvények iránti tiszteletét.²³

¹⁸VARGHA Ferenc: A gyermekkorban lévő bűnösök. Magyar Jogászegyleti értekezések, 108., Budapest, 1895. 15. o.

¹⁹MOLNÁR József: Életkor és bűnözés, Doktori disszertáció, Budapest, 1996.

²⁰NAGY József: A kriminálmetodika általános kérdései, RTF Budapest 2007. 19. o.

²¹KIRÁLY Tibor: Büntetőítélet a jog határán, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972. 139. o.

²²Be. 60. § (1)

²³Be. 447. § (1)

A törvények iránti tisztelet magában foglalja a fiatalkorú nevelését, illetve helyes irányú fejlődését. Ez azt a kötelezettséget is magában foglalja, hogy a fiatalkorúval meg kell értetni, hogy mások jogainak a megsértése következményekkel jár, jogsértés esetén pedig vele szemben szankciót fognak alkalmazni. Ezt az eljárás valamennyi szakaszában és az eljáró valamennyi hatóságnak figyelembe kell venni.

A fiatalkorúak ügyeinek intézése speciális felkészültséget igényel a hatóság tagjaitól. Ennek a speciális felkészültségnek vagy alkalmasságnak a szükséges jogi ismeretken kívül több összetevője van: így különösen megfelelő elméleti (pedagógiai, pszichológiai stb.) tudás és gyakorlati tapasztalatok a fiatalkorúak bűnözése elleni küzdelemben, valamint az eredményes gyermek-és ifjúságvédelmi munkához szükséges emberi tulajdonságok és az élettapasztalat.

A jelenleg hatályos magyar szabályozás is természetesen figyelemmel van a fiatalkorú életkori sajátosságaira, mind anyagi jogi, mind eljárásjogi szempontból.

Az alábbiakban bemutatom a konkrét specialitásokat.

5.1. Ügyészre vonatkozó speciális szabályok

Az ügyészség feladatait elsősorban az Alaptörvény²⁴, továbbá az ügyészségre vonatkozó sarkalatos törvények, nevezetesen az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény (Ütv.), valamint a legfőbb ügyész, az ügyészek és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról szóló 2011. évi CLXIV. törvény (Üjt.) tartalmazza

Az ügyész jogkörében a felettes ügyész által kijelölt ügyész (a fiatalkorúak ügyésze) jár el.²⁵ Fiatalkorúak eljárásában csak közvádnak van helye, ezért az ügyész képviseli a vádat akkor is, ha egyébként a bűncselekmény magánvádas. Az ügyész részvétele a tárgyaláson kötelező.

A témában interjút készítettem a Budapest Főváros illetékességi területén hatáskörrel rendelkező, Budapesti I. és XII. Kerületi Ügyészség Gyermek-és Ifjúságvédelmi Részlegének vezetőjével, Dr. Lendel Judittal, valamint több beosztott ügyészével is.

A vezető ügyész asszony elmondta, hogy a Btk. 16.§-a alapján – a felsorolt bűncselekmények kivételével – nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a 14. életévét nem töltötte be. A 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött fiatalkorú terhelten szemben kizárólag a Btk. 16. § - ában megjelölt bűncselekmény megalapozott gyanúja közölhető. A büntethetőség ezen elkövetők esetén a belátási képesség vizsgálatához kötött, vagyis, hogy az elkövetéskor rendelkezett-e a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással (beszámítási képességgel).

²⁴Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

²⁵Be. 449. § (1)

A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII.31.) LÜ h. számon körlevelet adott ki, az egységes ügyészségi joggyakorlat érdekében, a belátási képesség megítélésével kapcsolatban. Ez alapján elmondta, hogy a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött fiatalok terhelte beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálatára – a megalapozott gyanú közlését követően – a szakértőt haladéktalanul ki kell rendelni. A szakértői vizsgálatokat igazságügyi elmeorvos és igazságügyi pszichológus szakértő végzi, akik a végén egy egyesített, végleges szakértői véleményt készítenek el. A fenti vizsgálatokba gyakran szükséges bevonni gyermekpszichiátert szakkonzulensként.

Az eljárásban az ügyész feladata annak bizonyítása, hogy a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött terhelte a bűncselekmény elkövetésekor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Ez alapján a szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes körütekintő értékelésével – szükség esetén a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött fiatalok terhelte ügyészi kihallgatását követően – lehet állást foglalni a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátás meglétéről, és annak alapján – az egyéb feltételek fennállása esetén – a vádemelésről, vagy a nyomozásnak büntethetőséget kizáró okból (Btk. 15. § a) pont, 16. §) történő megszüntetéséről.

5.2. A védőre vonatkozó speciális szabályok

A büntetőeljárás törvény meghatározza azokat az eseteket, amikor a védő részvétele kötelező az eljárásban,²⁶ azonban ez a fiatalok elleni eljárásban nem csak bizonyos esetekre korlátozódik - tehát nem az elkövetett bűncselekmények súlyától vagy a fogvatartástól és egyéb körülményektől függ - hanem általánosan kötelező szabály, hogy a fiatalok elleni eljárásban védő részvétele kötelező.²⁷

Számos kihallgatást megelőzően kötetlenül beszélgettem fiatalok elkövetőkkel, illetve a jelen lévő szüleikkel, akiknek egybehangzóan az volt a véleménye, hogy szükségük van védőre, hiszen a tárgyalásra való felkészülésben csak egy védő tud nekik segíteni, mivel ők a jogban és a bírósági eljárásban járatlanok, és nem ismerik a mellettük szóló mentő, enyhítő körülményeket sem.

A védelemmel kapcsolatos problémák azonban Magyarországon a fiatalokat is érintik. Orell Ferenc János egy cikkében arra hívja fel a figyelmet, hogy a kirendelt védők a vizsgált esetek nagy részében nem kerestek kapcsolatot a letartóztatott fiatalokkal.²⁸

²⁶Be. 46. § (1)

²⁷Be. 450. §

²⁸ORELL Ferenc János, A fiatalok védelemhez való joga, Belügyi Szemle, 1998/12. p. 97-99.

A büntetőügyek tapasztalata, hogy, akinek van pénze, képviselőjének ellátására védőt tud megbízni, így a fogvatartott számíthat a segítségre, akinek pedig nincs pénze, csak „reménykedhet” a hivatalból kirendelt védő közreműködésében.

A védőre vonatkozó speciális szabályokról kérdeztem egy interjú során többek között egyetemünk egykori hallgatóját, Dr. Finta Eszter Klárát, aki mára már saját irodával rendelkező védő ügyvéd lett és főként a fiatalok elkövetők védelmét látja el kiemelt ügyekben, amelyek már a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főosztály Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztály hatáskörébe tartoznak.

Az ügyvédnő elmondta, hogy a fiatalok elleni valamennyi eljárásban, kivételt nem tűrően kötelező a védő részvétele. Fiatalok gyanúsított esetében a Be. 46. § f) pontja alapján, tekintettel a Be. 450. §-ra védő részvétele az eljárásban kötelező. A Be. 46. § f) pontja utal arra, hogy a rendelkezés általános felsorolásán kívül védő részvétele az eljárásban akkor is kötelező, ha a Be. erről „a törvényben meghatározott egyéb esetekben” külön rendelkezik. A védő részvétele az egész büntetőeljárásban kötelező, tehát már a nyomozás során is, ezért a nyomozó hatóságok általában már a nyomozás elrendelésekor gondoskodnak a kirendelésről. A nyomozó hatóságok a fiatalok terhelt esetén az alapos gyanú közlésével egyidejűleg – amennyiben a terheltnek nincs meghatalmazott védője - kötelesek védőt kirendelni. A meghatalmazott, illetve kirendelt védő értesítése a feltétele annak, hogy ezt követően a hatóság – akár a védő távollétében – kihallgathassa a fiatalok gyanúsítottként. Ha a fiataloknak nincs védője a hatóság már a gyanúsítás közlésével egy időben köteles védőt kirendelni. Védőt meghatalmazhat a fiatalok terhelt is, de erről a törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója is gondoskodhat.²⁹ Azonban, ha nem hatalmaz meg közülük senki védőt, azaz a fiatalok terheltnek nincs védője, akkor a nyomozó hatóságnak védőt kell kirendelnie. A védőnek úgy kell élnie jogaival, és úgy kell teljesítenie kötelezettségeit, hogy ezzel előmozdítsa a fiatalok helyes irányú fejlődését.³⁰

A terheltet mentő, illetőleg a felelősségét enyhítő tények felderítését akként kell elősegítenie, hogy ezzel ne nehezítse a későbbi társadalmi beilleszkedését, különösen a fiatalok esetleges konfliktusát a törvényes képviselőjével (gondozójával), továbbá ez ne veszélyeztesse a fiatalok további fejlődését, ne mélyítse el a konfliktusát a környezetével.

A fiatalok gyanúsított kihallgatásáról értesíteni kell, időt hagyva, hogy a védő a kihallgatásra odaérhessen. Ennek az iratokból hitelt érdemlően ki kell tűnnie. Amennyiben a védő nincs kellő időben értesítve, vagy az iratokból nem állapítható meg, hogy a védő mikor lett értesítve, akkor

²⁹Be. 47. § (1)

³⁰Be. 447. § (1)

a fiatalkorú gyanúsított kihallgatásáról készült jegyzőkönyv bizonyítékként nem vehető figyelembe, annak felvételét meg kell ismételni. Ez vonatkozik a fiatalkorúval kapcsolatos összes eljárási cselekményre. A fiatalkorú gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvében a védő nevét, elérhetőségét közölni kell.

A védő személyének kirendelése esetén, figyelmet kell fordítani arra, hogy, ha a fiatalkorú gyanúsított előzetes letartóztatását indítványozzák, akkor az előzetes letartóztatás tárgyában megtartott bírói meghallgatáson a védő részvétele kötelező, ellenkező esetben a bírói meghallgatást nem tartják meg, a kényszerintézkedést megszüntetik, és a fiatalkorú gyanúsított szabadlábon védekezhet. A védő jelenlétének biztosítása a nyomozóhatóság feladata, célszerű tehát olyan ügyvédet kirendelni, aki már előre jelzi, hogy egy esetleges bírói meghallgatáson részt tud venni.

A védőkkel kapcsolatosan a fiatalkorúakkal elleni büntetőeljárás egyéb speciális rendelkezést nem tartalmaz, így ezt részletesen nem taglalom, a továbbiakra vonatkozóan a Be. V. fejezetének védőre vonatkozó rendelkezései itt is irányadóak.

5.3. A törvényes képviselőre vonatkozó speciális szabályok

Fiatalkorúak eljárásában egy új szereplőként jelentkezik a fiatalkorú törvényes képviselője, aki lehet a szülő, gyám, gondnok stb. A törvényes képviselőt a szülő, illetve a gyám látja el. A törvényes képviselő lehet – és ez tekinthető tipikusnak – a fiatalkorú gondozója. Előfordul azonban (főként gyámság alatt álló fiatalkorúak esetében), hogy más a törvényes képviselő, és más a gondozó ugyanazon terhelt esetében. A törvényes képviselő az ügy iratait a nyomozás befejezése után megtekintheti. A nyomozás során is megtekintheti az olyan eljárási cselekményekről készült iratokat, amelyeknél jelen lehetett, sőt azokról első ízben illetékmentesen másolatot is kaphat. A törvényes képviselő jelenléti, észrevételezési, felvilágosítás kérés, indítványtételi valamint jogorvoslati jogára a védő jogai irányadóak.³¹ Míg az eljárási jogosultságok tekintetében csekély eltéréssel a védő jogai az irányadóak, addig a védő eljárási kötelezettségei (pl. megjelenési kötelezettség) a törvényes képviselőt nem terhelik. A törvényes képviselőt a fiatalkorú terhelt nagykorúságáig tart.

Bizonyos körülmények szükségessé tehetik, hogy a fiatalkorú részére a törvényes képviselőjogainak gyakorlására eseti gondnokot kell a gyámhatóságnak kirendelni. Az eseti gondnok az eljárásban törvényes képviselőként jár el, azaz jogosítványai megegyeznek. Az

³¹Be. 451. §

eseti gondnok kijelölésében az a gyámhivatal illetékes, amelynek területén az eseti gondnok működésére szükség van. Az eseti gondnok a törvényes képviselőt helyettesítő személy.

A gyámhatóság - a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság megkeresésére - eseti gyámot rendel ki, ha:

- a) a törvényes képviselő a bűncselekményt a fiataalkorúval együtt követte el, illetőleg az érdekei a fiataalkorú érdekeivel egyébként ellentétesek,
- b) a törvényes képviselő a jogainak gyakorlásában akadályozva van,
- c) a fiataalkorúnak nincs törvényes képviselője, vagy nem állapítható meg, hogy ki a törvényes képviselője.³²

A törvényes képviselő főként akkor tekinthető jogai gyakorlásában korlátozottnak, ha huzamosabb ideig külföldön, avagy ismeretlen helyen tartózkodik, súlyos betegsége miatt az eljárási jogait nem képes gyakorolni, továbbá, ha szabadságvesztés büntetését tölti. Nem magyar állampolgár elkövetők esetén – ha a törvényes képviselő személye nem állapítható meg, illetve az eljárásban való részvétele nem biztosítható – szintén eseti gondnokot kell kirendelni.

5.4. A bizonyítási eszközök specialitása

Az igazság megállapítása ugyan a bíróság feladata, azonban ehhez a nyomozó hatóság és az ügyész „előkészítő” munkájára is szükség van, hiszen a bíróság az ügydöntő határozat meghozatalakor a nyomozás eredményeit is felhasználja.³³

A büntetőügyekben eljáró hatóságoknak folyamatosan vizsgálniuk kell a terhelt és a tanú őszinteséget, hogy a bíróságnak, amikor határozatot hoz, ne azzal kelljen szembesülnie, hogy a rendelkezésére álló bizonyítékok némelyike – Tremmel Flórian szavaival elve – „rossz” vagy máskeppen „al” bizonyíték, mivel a hiteltérdeklőségi vizsgálaton a tanú-, illetve terhelti vallomások megbuktak.³⁴

A magyar büntetőeljárás bizonyítási rendszere az ún. vegyes bizonyítási rendszert követi, mely azt jelenti, hogy a bizonyítási rendszerben mind a szabad, mind a kötött bizonyítás elemei fellelhetők. A magyar bizonyítási rendszer egyik kötöttsége éppen a fiataalkorúak eljárásában jelentkezik, amikor a jogalkotó előír néhány kötelezően betartandó szabályt.

A bizonyítási eszközöket megtekintve is kiegészítő részeket tartalmaz a büntető eljárási törvény ezen fejezete.

Tremmel Flórián szerint a bizonyítékok a büntetőeljárásban olyan adatok,

³²Be. 452. §

³³BUDAHÁZI Árpád: A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra, Doktori Értekezés, 14. o.

³⁴BUDAHÁZI: i.m., 9. o.

- a) amelyek büntetőjogilag releváns tényekre vonatkoznak,
- b) amelyeket a törvény által megengedett forrásokból szereznek be, s éppen ezért összességükben és összefüggésükben felhasználhatók (alkalmasak) a büntetőjogilag releváns tényállásnak az ügydöntő hatóság általi megállapításához, utólagos rekonstrukciójához (eljárásjogi bizonyítékok).³⁵

A büntetőeljárás törvényben olvasható,³⁶ hogy a terhelt kihallgatása előtt meg kell állapítani a személyazonosságát, ennek érdekében meg kell kérdezni a terhelt nevét, születési nevét, korábbi nevét, születési idejét és helyét, anyja nevét, lakóhelyének és tartózkodási helyének lakcímét, a személyazonosító okmánya számát és az állampolgárságát. Ezekre a kérdésekre a terhelt akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadja. A fenti rendelkezések a fiatalok terheltjeire is vonatkoznak, azonban az ő személyi körülményeiket mélyebben fel kell deríteni, mint általában a felnőttek ügyeiben, mivel ezek is a bizonyítás tárgyához tartoznak. A személyazonosságuk megállapításán túl az életkorukat közokirattal kell bizonyítani, ami lehet személyi igazolvány vagy pl. születési anyakönyvi kivonat. Be kell szerezni a fiatalok iskolai vagy munkahelyi jellemzését, s egy környezettanulmányt, melyet a pártfogó felügyelő készít el, amely tartalmazza a fiatalokról a köznevelésről szóló törvény felhatalmazása alapján az intézmény által nyilvántartott és kezelt adatokat, vagy a munkahely által adott tájékoztatást.³⁷ A környezettanulmány teremti meg leginkább annak a lehetőségét, hogy átfogó szociális képet kapjunk a fiatalokról, és ez lehet a későbbi egyéniesítés alapja is. A környezettanulmányt a megyei (fővárosi) kormányhivatal szakigazgatási szerveként működő megyei (fővárosi) igazságügyi szolgálat pártfogó felügyelője készíti el. A Fővárosi Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat készíti el a fővárosi lakhellyel rendelkező fiatalok esetében a környezettanulmányt, ők szerzik be az iskolai jellemzést is. A környezettanulmány magába foglalja a gondozói kihallgatást is. A környezettanulmány megkérő átiratban fel kell tüntetni azt, hogy milyen bűncselekmény miatt folyik az eljárás (Btk. megjelöléssel), rövid tényállást, a fiatalok adatait, lakcímét, tartózkodási helyét, melyik iskolába jár, melyik osztályba, az iskola címével, továbbá a törvényes képviselőjének nevét és elérhetőségét. A nyomozó hatóságnak be kell szereznie a fiatalok nevelői (intézeti, büntetés-végrehajtási intézeti) jellemzését, erkölcsi bizonyítványát, az esetleges korábbi gyámhatósági védő- és óvóintézkedésekre, illetőleg pártfogó felügyeletre vonatkozó információkat, továbbá az előző elítéléssel összefüggő

³⁵TREMEL Flórian: A bizonyítás és a bizonyíték fogalma a büntetőeljárásban. PTE Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1970. 29. o.

³⁶Be. 117. § (1)

³⁷Be. 453. § (2)

iratokat, illetve bírósági határozatot is. A fiatalkorú gyanúsítottak esetében előírt bizonyítási eszközök között szereplő gyámhatósági anyagok beszerzése érdekében az állandó lakhely szerinti Kormányhivatal gyámhatóságát és gyámhivatalát is meg kell keresni. Továbbá meg kell kérni a tartózkodási hely szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatnál rendelkezésre álló iratokat.

A nyomozóhatóság a fiatalkorúval szemben indult büntetőeljárásról, továbbá a szülő vagy törvényes képviselő által a gyermek-, vagy fiatalkorú sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásról a megalapozott gyanú közlését követően értesíti a gyermekjóléti szolgálatot, továbbá a gyermek-, illetve fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes gyámhatóságot. 18 év alatti elkövetők esetében a lakhely szerinti gyámhatóságnál védelembe vételi eljárást kell kezdeményezni.

Érdekességgént megemlítem, hogy míg a felnőtt korú terhelteket „csak” beleegyezésük nélkül nem lehet poligráf alkalmazásával vizsgálni, addig a fiatalkorú terhelteknél ennek az esetleges lehetősége sem merülhet fel, mivel a törvény tiltja a fiatalkorú terhelt vallomásának poligráf alkalmazásával történő vizsgálatát. A fiatalkorú gyanúsított esetében poligráf vizsgálatot alkalmazni nem lehet, még abban az esetben sem, ha ebbe egyébként a fiatalkorú beleegyezne. A rendelkezéshez fűzött miniszteri indoklás szerint az ilyen vizsgálat „...garanciális szempontból akkor is aggályos, ha a fiatalkorú ebbe beleegyezett, a fiatalkorú nem biztos, hogy képes mérlegelni döntése jelentőségét.”

Budaházi Árpád szerint a jogszabály „csak” a gyanúsított szót használja, ezért ez arra enged következtetni, hogy a fiatalkorúakkal szemben csak a büntetőeljárásban nem alkalmazható a poligráf. A körözött személy felkutatása céljából folytatott eljárás során érintett fiatalkorúakra ez a kitétel nem vonatkozik, így a törvényes képviselő és a – gyakorlat alapján – a fiatalkorú hozzájárulása alapján elvégezhető vele szemben is a poligráf vizsgálat.³⁸

Úgy gondolom, hogy legyen szó bármilyen bizonyítékról is, vélemény szerint irányadónak kell tekinteni Herke Csongor e témában írt megállapítását, miszerint *„a helyre nem hozható jogellenesség esetén a bizonyíték nem használható fel, ellenkező esetben a tényállás e tekintetben megalapozatlannak tekinthető. Ilyen helyre nem hozható jogellenesség a Be.-ben meghatározott bizonyítási tilalom megszegése (pl. tanúzási akadályok figyelmen kívül*

³⁸BUDAHÁZI ÁRPÁD: i.m., 9. o.

hagyása, Miranda-figyelmeztetés elmaradása), másrészt az Alkotmány- vagy Btk.-ellenes bizonyítékszerzés (pl. törvénytelen kényszerintézkedések kapcsán nyert bizonyíték).³⁹

5.5. Fiatalkorú terheltek gyanúsított kihallgatása krimináltaktikai ajánlásokkal

A nyomozási cselekmények között véleményem szerint jelentős, döntő fontosságú helyet foglal el a kihallgatás, amely mint nyomozási cselekmény a bizonyítékok beszerzésének egyik lényeges forrása és eszköze. Az eljárási törvényt olvasva azonban a terhelt vallomása csak egy a felhasználható bizonyítási eszközök sorában anélkül, hogy hozzá megkülönböztetett bizonyítási erő fűződne. Ez kitűnik a Be. 118. § (2). bekezdésében írtakból is: „A terhelt beismerése esetén – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – meg kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is.”

A fiatalkorú gyanúsított kihallgatása esetén a Be. a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásról szóló XXI. fejezete nem tartalmaz olyan speciális rendelkezést, amely szerint a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött terhelt kihallgatásához a törvényes képviselő hozzájárulása lenne szükséges. Az eljáró hatóság köteles a törvényes képviselőt a fiatalkorú gyanúsított kihallgatásáról értesíteni, és ha a késelem veszéllyel nem jár, akkor a jelenlétét is biztosítani.⁴⁰

A fiatalkorú terhelt kihallgatásánál fontos leszögezni, hogy a Be. 117. § (2) és (4) bekezdésben meghatározott figyelmeztetéseket a fiatalkorú terhelt korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell megfogalmazni.⁴¹ Irányadó szabály, miszerint a figyelmeztetést, valamint a terheltnek a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni. A figyelmeztetés és a figyelmeztetésre adott válasz jegyzőkönyvezésének elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.⁴²

A figyelmeztetések között találhatjuk, hogy amennyiben a terhelt vallomást tesz, figyelmeztetni kell, hogy a vallomásában más bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat.⁴³ A törvény arra vonatkozóan kiegészítő részt nem tartalmaz, hogy ezt a figyelmeztetést mellőzni kellene-e vagy sem a Btk. 16. § - ában felsorolt bűncselekményt elkövető és az elkövetés időpontjában a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással rendelkező 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött fiatalkorú terheltek kihallgatásakor. Véleményem szerint e kérdés szabályozatlansága azért is

³⁹HERKE Csongor: Büntető eljárásjog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2010. 81. o.

⁴⁰Nyor. 151. §

⁴¹Be. 117. § (6)

⁴²Be. 117. § (2)

⁴³Be. 117. § (4)

aggályos, mert ha már gyanúsítottként kerül kihallgatásra a fenti személy a figyelmeztetés rá is kellene, hogy vonatkozzon, ugyanúgy, mint például a 14. életévüket már betöltött fiatalok terheltekre. Azonban felvetődik a kérdés, hogy Btk. 16. § - ában felsorolt bűncselekményt elkövető és az elkövetés időpontjában a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással rendelkező 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött fiatalok terheltek csak a Btk. 16. § - ában felsorolt bűncselekmények vonatkozásában lehetnek gyanúsítottak, melyek között nem szerepel a hamis vád⁴⁴ bűncselekménye.

A fiatalok terhelte gyanúsított kihallgatásakor is irányadóak az általános szabályok, miszerint a gyanúsítottal a kihallgatás elején közölni kell a gyanúsítás lényegét, az erre vonatkozó jogszabályok megjelölésével.⁴⁵ A kihallgatása során módot kell adni arra, hogy a vallomását összefüggően előadhassa, ezt követően kérdések intézhetők hozzá.⁴⁶ A kérdésekkel kapcsolatban elmondható, hogy a fentiekben ismertetett figyelmeztetések közlésénél szereplő követelménnyel hasonló módon, azaz a fiatalok terhelte korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell megfogalmazni. Ezt egyébként az egész kihallgatás során alkalmazni kell. Fontos, hogy nem tehető fel a gyanúsítottnak a választ, illetőleg nem bizonyított tény állítását magában foglaló, a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmazó kérdés.⁴⁷ Az eljárás során előfordul, hogy a gyanúsított kihallgatásakor a gyanúsításban közölt bűncselekmény elkövetését elismerte, azonban a terhelte beismerése esetén is - ha a törvény eltérően nem rendelkezik - meg kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is.⁴⁸

A 14. életévüket betöltött fiatalok gyanúsítottakhoz képest az egyetlen eljárásjogi garancia éppen az életkorukhoz kapcsolódik, amennyiben a 12. életévüket betöltött, de 14. életévüket be nem töltött terhelte gyanúsítottkénti kihallgatásáról felvett jegyzőkönyv ismertetésénél, továbbá a Be. 183. § - ának (1) bekezdésében felsorolt eljárási cselekményeknél hatósági tanú alkalmazása kötelező.⁴⁹

⁴⁴Btk. 268. §

⁴⁵Be. 179. § (2)

⁴⁶Be. 118. § (1)

⁴⁷Be. 180. § (1)

⁴⁸Be. 118. § (2)

⁴⁹Be. 183. § (2)

Krimináltaktikai ajánlások a kihallgatáshoz

A korábbi gyakorlataim, és az ügyben folytatott kutatómunka és interjúk során számos segítséget és iránymutatást kaptam a nyomozóktól a fiatalok terheltek kihallgatási taktikájára vonatkozóan is, melyeket kiegészítettem a krimináltaktikából tanult ajánlásokkal.

Krimináltaktikai értelemben a kihallgatás – a tág értelemben vett nyomozás során a személyek eljárási szabályokhoz kötött kikérdezésének, a vallomás beszerzésének módszere. Kihallgatás tárgya lehet minden olyan kérdés, amelynek az eljárás lefolytatása szempontjából jelentősége van.

„A krimináltaktika általában a nyomozási cselekmények célszerű és hatékony fogantatását segíti elő, minthogy rámutat az egyes bizonyítékok keletkezésével és beszerzésével kapcsolatos veszélyforrásokra, és ezen túlmenően a nyomozást végző szerv vagy személy magatartásának hiányosságaira, a nyomozás tervezésével és szervezésével kapcsolatos követelményekre, az adatok beszerzésével és feldolgozásával kapcsolatos műveletek kellő összehangolására.”⁵⁰

A kihallgatási taktika a büntetőeljárás törvény szabályai legjobb és legeredményesebb alkalmazásának módozataira ad ajánlásokat. A Be. nem tartalmaz – nem is tartalmazhat – mindenre kiterjedő taktikai útmutatást. A kriminalisztikai ismeretek birtokában határozható meg, hogy különböző személyek kihallgatásánál, melyik az a konkrét – egyéniesített – módszer, amely a garanciális eljárásjogi rendelkezések hiánytalan betartásával elősegíti az objektív igazság feltárását. A kihallgatás taktikája a büntetőeljárás normáinak nem mond ellent, hanem az azzal összhangban álló módszerek közötti választás lehetőségét tételezi fel. A taktikai szabályok mindig csak ajánlások, a törvényi szabályozás mindig kötelező érvényű.

Ma a kihallgatás taktikájával kapcsolatos tudományos gondolkodás a büntetőeljárás jog tudománya, a kriminalisztika, a logika és a pszichológia vívmányaira támaszkodik.

Katona szerint *„A kihallgatás során az eljáró hatóság kérdéseinek tartalmát, a kérdésfeltevés módszerét, a kihallgató és a kihallgatott közötti pszichikai kapcsolatot befolyásoló magatartási formák összességét soroljuk a kihallgatási taktika fogalma alá.”⁵¹*

Lakatos János szerint viszont *„Vannak azonban olyan általános krimináltaktikai szabályok, amelyek minden kihallgatás során — ha eltérő mértékben is — érvényesülnek. Ezeket a szakirodalom a kihallgatásra való felkészülés, illetve a kihallgatás szakaszai keretében tárgyalja.”⁵²*

⁵⁰TREMEL Flórian – FENYVESI Csaba – HERKE Csongor: Kriminalisztikai tankönyv és atlasz. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2005. 37. o.

⁵¹KATONA Géza: Valós vagy valótlán. KJK, Budapest, 1990; 246.o.

⁵²LAKATOS János: Bűnügyi ismeretek III. Nyomozástani ismeretek. BM Könyvkiadó 1986. 255.o.

A felkészülés és a kihallgatás egyes elemei, feladatai a különböző álláspontoknak megfelelően többféle módon is csoportosíthatók. Véleményem szerint a lényeg az, hogy meghatározzuk a kihallgatás minden fontos kérdését, és kidolgozhassuk azokat a taktikai ajánlásokat, amelyek elősegítik a kihallgatás törvényes, hatékony végrehajtását.

Alapvető fontosságú elv azonban, hogy a kihallgatási taktika értékelése során a cél nem teszi elfogadhatóvá a jogi vagy etikai normákkal ellentétes módszereket.⁵³

Kertész Imre megkülönbözteti a felkészülés, majd a kihallgatás három szakaszát:

„- a pszichológiai kontaktus megteremtése (előzetes beszélgetés, adatok felvétele, a jogok és kötelességek ismertetése),

- a kihallgatás teljesítése (a vallomás összefüggő előadása, kérdések intézése, bizonyítékok bemutatása és a vallomás menetközbeni ellenőrzése),

- a kihallgatás rögzítése.”⁵⁴

A krimináltaktikának a kihallgatásra vonatkozó ajánlásai (ideértve a pszichológiai ismeretek felhasználását is) éppen azt szolgálják, hogy megteremthessük a megfelelő kihallgatási szituációt, hogy kiszűrjessük a szubjektivitást; hogy minél teljesebb, valóságosabb, az igazságnak megfelelő vallomásokat szerezhessünk be. A helyesen megválasztott taktika segítségével érhetjük el azt is, hogy a kihallgatott adott esetben még az eredeti szándéka ellenére is segítse az eljárást, és ne csupán az általunk többé-kevésbé ismert tényekről nyilatkozzon, hanem feltáró jellegű vallomást tegyen.⁵⁵

Tárgyi feltételek:

A fiatalokú terhelt – gyanúsított – kihallgatási helyének meghatározása néha nehézséget okoz a nyomozónak. Nem könnyű eldönteni, hogy taktikailag hol célszerűbb kihallgatni a fiatalokú, a megszokott környezetében, otthon, iskolában stb. vagy a hivatali helyiségben, ahol esetleg fegyelmezettebben viselkedik, őszintébb lesz.⁵⁶

A megfelelő légkör a 14. életévét be nem töltött személyek kihallgatásának nem csak alanyi, hanem a tárgyi feltételeire is vonatkozik. Ez utóbbi biztosítása érdekében született a rendőrség nyomozó hatóságánál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról kiadott KIM rendelet.⁵⁷ Az 1/2013 (I.08.) ORFK Utasítás értelmében a gyermekkihallgató szoba a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok illetékeségi területén a rendőrség nyomozóhatóságainál

⁵³KATONA Géza: Valós vagy valótlan. KJK, Budapest, 1990; 246. -248. o.

⁵⁴KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965

⁵⁵FINSZTER Géza: A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében, Budapest 2005-2007

⁵⁶KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965, 201. o.

⁵⁷32/2011. (XI. 18.) KIM. rendelet

létesített, a KIM rendeletben foglaltak szerinti szakmai követelményeknek megfelelő és tanúsítvánnyal rendelkező helyiség.

A jogszabály kötelezően előírja a rendőrség számára, hogy a 14. életévét be nem töltött személy meghallgatását olyan gyermekmeghallgató szobában fogantassza, amelyben a büntetőeljárás céljával összhangban biztosítható, hogy az eljárási cselekmény a gyermekkorú lehetőség szerinti kíméletével, a gyermek mindenekfelett álló érdekét szem előtt tartva valósuljon meg. A gyermekmeghallgató szobát a gyermekkorú életkori sajátosságainak megfelelően kell kialakítani, berendezni, felszerelni. A Budapesti Rendőr-főkapitányságnak és a megyei rendőr-főkapitányságoknak az illetékességi területükön 2014. január 1. napig kellett a gyermekmeghallgató szobákat kialakítani.

A gyermekmeghallgató szoba használatának kötelező és ajánlott eseteit a gyermekmeghallgató szoba használatbavételéről, használatának rendjéről szóló ORFK utasítás⁵⁸ 8. és 9. pontja határozza meg, melyek jelen dolgozathoz kapcsolódóan:

- kötelező: fiatakorú elkövető kihallgatásakor, ha megalapozottan feltehető, hogy a bűncselekménnyel összefüggésben más bűncselekmény áldozatává vált;
- ajánlott: fiatakorú elkövető kihallgatása esetén

Az ORFK utasítás a gyermekmeghallgató szoba használatát nem minden nyomozó hatóságnál, hanem kizárólag azoknál a területi, vagy helyi nyomozó hatóságoknál teszi kötelezővé, amelynek illetékességi területén rendelkezésre áll tanúsítvánnyal rendelkező ilyen szoba. Az ilyen szerveknél azonban a szoba használata a kihallgatások alkalmával kötelező és nem opcionális.

Az ORFK utasítás 10. pontja értelmében, amennyiben a 14. életévét be nem töltött személy kihallgatására gyermekmeghallgató szobában kerül sor a kihallgatását megelőzően a nyomozási cselekmény rögzítése érdekében a büntetőeljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóság vezetője elrendeli a gyermekmeghallgató szobában biztosított, kép-és hangfelvétel készítésére alkalmas technikai eszközök igénybevételét.

A Budapesti Rendőr-főkapitányságon az V. kerületi és a VII. kerületi Rendőrkapitányság épületeiben került kialakításra és átadásra egy-egy „gyermekmeghallgató szoba”, melyeket lehetőségem volt személyesen is megtekinteni, valamint több kihallgatáson is jelen lenni.

Felkészülés a kihallgatásra

⁵⁸A gyermekmeghallgató szoba használatbavételéről, használatának rendjéről szóló 1/2013. (I.8.) ORFK utasítás

Kertész Imre szerint „*A gyermekek kihallgatásának elengedhetetlen feltétele, hogy a nyomozó ismerje a gyermek környezetét, ezzel közelebb kerülhet a gyermek lelki világához.*”⁵⁹

Fiatalkorú gyanúsítottak esetében helyes, ha a kihallgatást megelőzi a környezettanulmányozás, és az iskolai vagy munkahelyi jellemzés beszerzése. Helyes, ha nyomozó megismeri a gyanúsított gúnynevét, kapcsolatait, és ezeket a kihallgatáson tájékozottságának demonstrálására a beszélgetésbe beleszővi.

A fiatalkorúak kihallgatása előtt sem mellőzhető a fesztelen jellegű beszélgetés, témájának természetesen igazodnia kell az ifjú ember neméhez, egyéniségéhez, érdeklődési köréhez stb. Eközben meg kell ismerni, hogy vajon a fiatalkorú nyílt vagy zárkózott, félénk vagy szemtelen, józanul ítélő vagy fantáziálásra hajlamos, szófukar vagy fecsegő természetű. A beszélgetés tájékoztatást adhat a kihallgatandó megfigyelő, megjegyző és emlékezőtehetségéről, s egyben elősegítheti a kihallgatás kedvező légkörének kialakítását is.

Kihallgatás foganatosítása

A vallomás összefüggő előadása az ügy részleteinek fontossága szempontjából rendszerint túlságosan általános és szubjektív jellegű.

A kihallgatás taktikáját minden esetben a fiatalkorú fokozott érzékenységének, emlékezete viszonylag erősen töredékes jellegének és általában hiányos előadási készségének figyelembe vételével kell felépíteni, azonban a kérdések feltétele előtt a szabad elbeszélésre a fiatalkorúnak is módot kell adni.⁶⁰

A fiatalkorú gyanúsítottak a kihallgatás elején rendszerint dacosak, tagadnak, vagy hallgatnak. A türelem, a megfelelő hangnem kialakítása a későbbiek során meghozza az eredményt.

A fiatalkorúak ügyében fokozott jelentőségű, hogy a nyomozó a megfelelő kapcsolatot, hangnemet eltalálja, a közvetlen, bizalmas, de nem bizalmaskodó légkört kialakítsa.

A kérdéseket a fiatalkorú képzeletvilágának megfelelően kell feltenni. Kerülni kell az olyan kifejezéseket (pl. jogi), amelyekhez nem tud határozott képzeteket kapcsolni. Lehetőleg az általa ismert, megszokott kifejezésmódokat kell használni.

A kihallgató nyomozó nem ígérhet felelőtlenül semmit a bűncselekmény elkövetését tagadó fiatalkorúnak (pl.: mentesül a büntetőjogi felelősségre vonás alól, a tettét nem hozzák a szülők tudomására, szabadlábra helyezik stb.) és természetesen nem fenyegetheti meg.

A fiatalkorú pozitív tulajdonságait a kihallgatáson fel kell használni arra, hogy tettét őszintén megbánja, valamint arra is, hogy törekedjen az utólagos jóvátételre.

⁵⁹KERTÉSZ Imre: Kihallgatás. BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség, 1967. 187. o.

⁶⁰KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965, 203. o.

A fiatalok terheltek kihallgatásukkor legtöbbször úgy fogalmazzák meg a véleményüket, hogy megfeleljenek azok elvárásainak, akiknek a véleménye számukra fontos. A kihallgatás közben a fiatalok gyakran könnyen feloldódnak, ilyenkor őszinték, néha még dicsekszenek is, hogy milyen „ügyesek” voltak. A nyomozónak úgy kell velük foglalkoznia, hogy döbbsen rá a fiatalokat a tettük súlyosságára, ösztönözze őket a megbánásra. Érezzék a fiatalok, hogy jóvá kell tenni a bűnüket, meg kell téríteni az okozott kárt és jegyezzék meg egy életre szólóan az eset tanulságát.

A fiatalokúaknak igényük, hogy komolyan vegyék őket, elismerésre vágnak. Ha a nyomozó ironikusan, sértő módon viselkedik, akkor számolhat az ifjú bizalmatlanságra, elzárkózására. Az eredményes kihallgatás érdekében néha hasznos lehet, ha a kihallgatást vezető személy eltűri a fiatalok enyhe nagyképszerűségét, hiszen csak a felnőtt akarja játszani. Sok kihallgatott helyesen értelmezi az udvarias hangnemet, fegyelmezetten viselkedik, mások viszont esetenként a szívéllyességet gyengeségnek tekintik, és szemtelenné válnak. Kérdéseket tesznek fel, kitérő válaszokat adnak, elkezdenek hazudozni. Az udvarias, de erélyes felszólítás ilyen esetben is rendszerint helyes irányba tereli hamarosan a kihallgatást.

A szakemberek elmondása szerint gyakran előfordul az is, hogy a fiatalok olyan bűncselekmények elkövetését is magára vállalja, amelyeket el sem követett. Egyesek így akarnak társaik körében „tekintélyre” szert tenni, mások előre megállapodva „betyár-becsületből” vállalják a beismerést, mert büntetlen előéletük miatt enyhébb ítéletre számíthatnak, mint a többiek. Ilyenkor különösen fontos lehet a kihallgató emberi viselkedése. Fontosnak tartom, hogy „A vallomás beszerzése során mindig számolni kell a gyanúsítottak a kihallgatás, illetve a büntetőeljárás alatt tanúsított magatartását motiváló tényezőkkel.”⁶¹

Befejezés

A kihallgatás az átnevelés egyik első, de fontos lépése. Hozzá kell a fiatalokúat segíteni ahhoz, hogy megértse hibáját és visszatérjen a helyes útra. Az ilyen kérdések megbeszélésére jó alkalmat nyújt a kihallgatás befejező szakasza.

A fiatalokú vallomását akkor kell rögzíteni, amikor már teljesen befejezte, mert korával járó sajátosságok folytán a kihallgatás ütemének megváltozása, de még inkább a viszonylag tartós megszakítása könnyen elvonhatja figyelmét és esetleg elvesz a kapcsolat a nyomozó és a kihallgatandó személy között.⁶²

⁶¹ ANTI-BARTA-BÓCZ-KRISPÁN-LAKATOS-ROMASZ: Krimináltaktika I., Rejtjel kiadó, 119-120. o.

⁶² KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965, 205. o.

Személyi feltételek:

*„Feltétlen követelmény az, hogy a nyomozónak, vizsgálónak becsületesen kell viselkednie a kihallgatáson, nem szabad kockára tennie a hatóság tekintélyét. Ez azonban nem azt jelenti, hogy semmiféle „harci cselhez” sem folyamodhat. Éppen a terhelt képzeletének sajátosságaira építve lehet létrehozni olyan körülményeket, amelyekből például ő maga olyan következtetésre jut, hogy a nyomozás rendelkezik egyes bizonyítékokkal, amelyek a beszerzése a valóságban még nem sikerült.”*⁶³

A fenti kihallgatások vonatkozásában Kertész Imre megállapításainak idézésével szeretném összegezni a „jó nyomozó” személyét:

*„Milyen erények szükségesek ahhoz, hogy a nyomozó tekintélyt szerezzen és elnyerje a fiatalok bizalmát? 1. Az imponáló és meggyőző szaktudás; 2. A magas erkölcsi színvonal és elvszerű magatartás; 3. Az őszinteség, közvetlenség; 4. A határozott, de törvényes, kultúrált fellépés; 5. Az igazságosság, tárgyilagosság; 6. A fegyelmezettség, derűs optimizmus, megkönyékezhetetlenség.”*⁶⁴

Bízom benne, hogy legtöbben ilyen nyomozók vagyunk, vagy legalábbis minél jobban igyekszünk azzá válni.

A fentiek alapján úgy gondolom, hogy a fiatalok gyanúsított kihallgatásának célja tehát nem a beismerő, hanem a feltáró jellegű, az igazságnak megfelelő vallomás beszerzése.

Elek Balázs szerint azonban a hiteles vallomás megszerzésére *„csak törekedni lehet, de teljesen kizárni a tévedést a személyi jellegű bizonyítékoknál nem lehet, mert nem létezik olyan taktika vagy módszer, amely ezt biztosan garantálni tudná.”*⁶⁵

Szembesítsünk vagy ne?

A Be. lehetőséget ad arra is, hogy a 14. életévét be nem töltött személyt szembesítsék, de csak abban az esetben, ha a szembesítés benne nem kelt félelmet.⁶⁶ A törvény „személy” kifejezést használ, mely arra enged következtetni véleményem szerint, hogy ezen rendelkezés a 14. életévét be nem töltött elkövetőkre is vonatkozik.

Ez alapján jelen esetben is helytálló, hogy a nyomozás során a szembesítés elrendelésére kivételesen kerülhet sor, kizárólag akkor, ha a 14. életévét be nem töltött személy

⁶³KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika..., 234. o.

⁶⁴KERTÉSZ Imre: Kihallgatás. BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség, 1967. 207. o.

⁶⁵ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 82. o.

⁶⁶Be. 124. § (3)

- vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható;
- a szembesítés benne nem kelt félelmet.

Az ügyben eljáró hatóságok kötelessége, hogy a szembesítés elrendelése előtt a fenti feltételek fennállását fokozottan vizsgálják. Akár az eljárásba bevont igazságügyi pszichológus szakértői vizsgálat egy megválaszolandó kérdése lehet, hogy a szembesítés megtartása félelmet kelthet-e. A döntésnél a kímélet, védelem érdekében szem előtt kell tartani, hogy a 14. életévét be nem töltött személy szembesítésen tett vallomásával elérhető előnyök adott esetben nem állnak arányban az őt ért súlyos pszichés megterhelés jelentette hátránnyal.

Én nem tudok azonosulni a Be. 124. § (3) bekezdésében foglalt engedménnyel, hogy gyermekkorú is szembesíthető, ha „nem kelt félelmet.” A kutatásom és a szakemberekkel folytatott beszélgetések alapján úgy gondolom, hogy a szembesítés még a felnőtt korúakban is sokszor félelmet, feszültséget kelt, így a 14 éven aluli gyermekben ez az érzés csak fokozódik. Ideálisnak tartanám a gyermekkorú szembesítésének kizárását, melyet ki kellene mondani a törvénynek, például: „A 14. életévét be nem töltött személy nem szembesíthető”.

5.6. Igazságügyi szakértő vizsgálat – büntetőjogi belátási képesség vizsgálata

Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.⁶⁷

A téma iránti érdeklődésem során **felkerestem a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézetén több szakértőt is, köztük Dr. Kristóf Andrea igazságügyi elmeorvos-szakértőt**, aki a szakmában elismert szakértő, az effajta ügyekben gyakran kerül kirendelésre a rendőrhatóságok által. Az interjú készítésén túl jelen lehettem egy kifosztás büntettét elkövető 13 éves fiatakorú gyanúsított szakértői vizsgálatán is.

A szakértő asszony bemutatta a szakértői vizsgálat folyamatát és gyakorlati javaslatokat közölt. Elmondta, hogy az ilyen ügyekben fokozott körültekintéssel és tapintattal kell eljárniuk, hogy a vizsgálat, a kérdések és a szakvélemény ne veszélyeztesse a fiatakorú helyes irányú fejlődését. Elmondta, hogy eddig a büntethetőség alapvetően a beszámítási képesség teljes, vagy részleges hiányára épült. Jelen törvény új fogalmat vezetett be, a büntetőjogi belátási képesség fogalmát. A belátási képesség fogalmát a polgári jogban is alkalmazzák, ezért nagyon fontos megkülönböztetni a két fogalmat egymástól, hiszen nem szabad elfeledkezni arról, hogy

⁶⁷ Be. 99. § (1)

a polgári jog szerint a 14 éven aluliak továbbra is cselekvőképtelenek polgári jogi szempontból. Ezért fontos, hogy amennyiben büntetőeljárásról van szó, a büntetőjogi belátási képesség kifejezést kell használni.

Javaslat szerint ezen ügyekben igazságügyi szakértői véleményt csak és kizárólag szakértői intézet adjon (egyetemek igazságügyi orvostani intézetei, valamint ISZKI szakértői intézetei), továbbá a gyermekkorúak büntethetőségének megállapításánál két szakértő járjon el.

Az egyes szakértői vizsgálatok során fontos a kompetenciahatárok letisztázása és azok betartása, mivel az igazságügyi pszichiáter szakértő felnőtt pszichiátria szakvizsgával rendelkezik, az igazságügyi gyermekpszichiáterek száma ma Magyarországon nagyon kevés (3 db). Az igazságügyi pszichológus nem nyilatkozik belátási képességről, csak a személyiségfejlődésről, a gyermekpszichiáter a gyermekkorú terhelt esetleges pszichés betegségéről, vagy zavaráról tud állást foglalni. Az igazságügyi gyermekpszichiáter szakértő, vagy igazságügyi pszichiáter szakértő véleményezi az igazságügyi szakkérdésben, mint büntetőjogi belátási képességet, illetve beszámítási képességet a saját személyes vizsgálata, valamint a szakkonzulensi és igazságügyi pszichológus szakértői vélemény megállapításait figyelembe véve. Arról nyilatkoznak, hogy kóros elmeállapotú-e, amit betegségekre vissza lehetne vezetni, van-e olyan kóros jelenség, amely összefügghet azzal, ami történt. Van-e büntetőjogi belátási képessége? Ilyen esetben a két szakember dönti el, hogy lehet-e büntetni vagy nem.

A nyomozóhatóságoknak ajánlva elmondta, hogy szakértő kirendelése nyomozati szakban a cselekményt követő legrövidebb időn belül, lehetőség szerint soron kívüli kirendeléssel minden gyermekkorú elkövető esetében kivétel nélkül történjen meg. A szakértő rendelkezésére kell bocsátani a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött fiatalok terheltről készült környezettanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat.

E tárgyban egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt készítenek. A vizsgálatba – a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel – gyermekpszichiáter szakkonzulensként kerül bevonásra.

Általában egy napon végzik a vizsgálatokat, melyek átlagosan kb. 1 óráig tartanak. Amennyiben felmerül valami különleges körülmény, vagy egy adott tényt nem lehet egyszerűen tisztázni, a szakértői vizsgálat addig tart, amíg ezt nem sikerül tisztázni. A doktornő

a törvény bevezetése óta kb. 10 db ilyen ügyet vizsgált, melynek során eddig nem találkozott olyannal, aki ne lett volna beszámítható.

Elmondta, hogy az igazságügyi szakértők pontos működési köréről és tevékenységéről az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet módszertani leveleiben olvashatunk. Az erre vonatkozó módszertani leveleket elolvastam, tanulmányoztam.⁶⁸

Elmondta, hogy sajnos sokszor tesznek fel olyan kérdéseket a nyomozóhatóságok, amelyek egyáltalán nem a szakértő kompetenciába tartoznak. Megemlítette, hogy nagyon gyakran téves kérdésként felmerül a 14 alatti személyeknél is a szavahihetőség kérdésköre, melynek során a nyomozó hatóság felteszi az alábbi kérdéseket például: Az általa elmondottak elhihetőek-e, a vallomásaiban előadottak valósak-e, a gyermek szavahihető-e stb. Elmondta, hogy azonban ez nem tartozik a szakértői kompetenciák közé, mivel ezt a bíróság mérlegeli a rendelkezésre álló bizonyíték alapján a büntetés kiszabásánál, azaz bírói mérlegelés kérdése.

Az általa elmondottakat alátámasztja Székely János is, mivel véleménye szerint a szakértő nem léphet a bíró helyébe, „*tőle a hatóság a szakismereten alapuló tényközléseket vár, es véleménye csak annyiban szakértői vélemény, amennyiben megvan a szakmai megalapozottsága.*”⁶⁹

Véleményem szerint is a szakértő nem foglalhat állást a vallomás őszinteségének kérdésében, csupán annyit tehet, hogy a vizsgálatról készített jegyzőkönyvében jelzi a kirendelő hatóság felé, hogy mely válaszokat ítéli megtévesztőnek.

A szakértő elmondta, hogy úgy érdemes feltenni az esetlegesen erre irányuló kérdéseket, hogy van-e olyan pszichiátria betegsége vagy pszichés zavara, ami alapján kétségbe lehetne vonni a vallomását. A szakértők tényeket keresnek, azt tudják igazolni, amit az orvosi papírok, a jelen vizsgálatok vagy az előzményi adatok, családi egyéb dolgok igazolnak számukra.

A fentiek miatt kértem, hogy **ajánljon olyan kérdéseket, melyekre egyértelmű válaszokat tudnak adni és a büntetőeljárás során hasznosan felhasználhatóak.** A kirendelő hatóság által feltett kérdés ajánlott szövege:

- Az adott fiatakorú elkövető szenvedett-e a terhére rótt cselekmény elkövetésekor olyan pszichiátriai betegségben, vagy pszichés zavarban, mely a cselekmény elkövetése szempontjából a beszámítási képességét korlátozó, vagy kizáró tényezőként értékelhető?
- A terhére rótt cselekmény idején, rendelkezett-e a cselekménye veszélyességének felismeréséhez szükséges büntetőjogi belátási képességgel?

⁶⁸Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 20. sz. módszertani levele igazságügyi pszichológus szakértői működési köréből és tevékenységéről, valamint a Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 14. sz. módszertani levele igazságügyi pszichiáter szakértői működési köréből és tevékenységéről.

⁶⁹SZÉKELY János: Szakértők az igazságszolgáltatásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1967. 363. o.

Elek Balázs azt írja a szakértőnek a szavahihetőségről adott véleménye kapcsán, hogy az „*csak az egyik elem lehet a bíróság ténymegállapító tevékenységében*”⁷⁰

A dolgozatom ezen fejezetét Nagy Lajos azon véleményével zárom, mely szerint „*a szakvélemény végkövetkeztetései nem kötelezik a bíróságot, hanem a szakértő által észlelt adatok bizonyító erejét is végső fokon a bíróság állapítja meg.*”⁷¹

5.7. A kényszerintézkedések

Az elfogás és előállítás alapszabályai a fiatalkorúak esetén megegyeznek a felnőtt korú személyekre vonatkozó szabályokkal.⁷²

2.ábra: Fiatalkorúakkal szemben alkalmazott kényszerintézkedések a 2013-2014.⁷³

Kényszerintézkedés	2013	2014
örizetbe vétel	79	245
előzetes letartóztatás	57	164
lakhelyelhagyási tilalom	1	12
házi őrizet	3	16
<u>ideiglenes kényszergvógykezelés</u>	0	0
óvadék	0	0
távoltartás	0	1

A kényszerintézkedések (2.ábra) tekintetében lényegében az előzetes letartóztatás az, amely eltér a felnőtt korúakéhoz képest. Az erre vonatkozó szabályokat szintén a Büntetőeljárás törvény tartalmazza. A Be. 129. § (1) bekezdés alapján az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt.

Fiatalkorúval szemben csak legvégső esetben alkalmazható előzetes letartóztatás, akkor, ha ezt az elkövetett bűncselekmény különös tárgyi súlya indokolja. A Be. 454. § (1) alapján „A fiatalkorú előzetes letartóztatásának a 129. § (2) bekezdésében megállapított okok esetében is csak akkor van helye, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges.” Önmagában a szökés, összejátszás, a bűnismétlés veszélye az előzetes letartóztatás elrendelésének nem elegendő feltétele, amennyiben a bűncselekmény súlya csak közepes, vagy csekély súlyú. Különös tárgyi súlyúnak tekintendők elsősorban azok a bűncselekmények, amelyeknek büntetési tétele kiemelkedően magas, ahol a büntetési tétel felső határa legalább 8 év (pl. emberölés, emberrablás), de a gyakorlat szerint ezt megalapozhatja az elkövetett

⁷⁰ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 180. o.

⁷¹NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 506. o.

⁷²A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. Törvény 33. § (1) (2)

⁷³ENYÜBS

cselekmények nagy száma, az elkövetési mód nagyobb társadalomra veszélyessége, vagy a bűnszövetségben, szervezetten, sorozatban, üzletszerűen elkövetett bűncselekmények is.

Az előzetes letartóztatás elrendelésére kizárólag bíróság jogosult (felnőtt korúak esetén is), ez egy ülés keretében történik, melyen kötelező a védő részvétele, valamint jelen lehet a fiataalkorú törvényes képviselője is.

A fiataalkorú előzetes letartóztatását javítóintézetben vagy büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani, melyről a bíróság dönt a fiataalkorú személyiségére vagy a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel. A bíróságnak az előzetes letartóztatás alkalmazásakor arra kell törekednie, hogy a fiataalkorú őrizetben tartására vagy letartóztatására csak végső eszközként kerüljön sor, és a lehető legrövidebb ideig tartson. Az előzetes letartóztatást általában akkor fogatosítják javítóintézetben, ha a fiataalkorú első esetben áll büntetőeljárás hatálya alatt. Fontos azonban, hogy a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét be nem töltött fiataalkorú előzetes letartóztatását kizárólag javítóintézetben kell végrehajtani. Itt érdekességgként megemlítem, hogy a fővárosi fiataalkorú elkövetők előzetes letartóztatását a fiúk esetében az Emberi Erőforrás Minisztériuma Budapesti Javítóintézetében, lányok esetében az Emberi Erőforrás Minisztériuma Rákospalotai Javítóintézete és Speciális Gyermekeotthonában kell fogatosítani.

Az előzetes letartóztatás javítóintézeti végrehajtása esetén a nyomozás során az ügyész akkor indítványozhatja a fiataalkorúnak kivételesen büntetés-végrehajtási intézetben vagy rendőrségi fogdában legfeljebb öt napra történő ideiglenes elhelyezését, ha egymást szorosan követő rendőrségi vagy ügyészségi kihallgatások, szembesítések vagy más nyomozási cselekmények terjedelme ezt indokolja.⁷⁴

A Be. 211. § (1) bekezdése szerint az előzetes letartóztatás elrendelésére irányuló ügyészi indítványt, és azoknak a nyomozati iratoknak a másolatát, amelyekre az indítványt alapozzák, meg kell küldeni a gyanúsítottnak és a védőnek, ha a terhelt fiataalkorú a Be. 451. §-ában biztosított joga alapján a törvényes képviselőnek is. Az iratok másolatát iratjegyzékkel, és az ügyészi indítványt a bírói meghallgatás előtti napon kell kézbesítenie a nyomozóhatóságnak.

Az előzetes letartóztatás elrendelésére, meghosszabbítására, illetve fenntartására vonatkozó nyomozóhatósági előterjesztésnek tartalmaznia kell azt is, hogy a bűncselekmény különös tárgyi súlya milyen tények alapján állapítható meg, és hogy a fiataalkorú előzetes letartóztatását javítóintézetben vagy büntetés-végrehajtási intézetben indokolt-e végrehajtani.

⁷⁴Bv. tvr. 121/A. § (2)

A vádirat benyújtása előtt a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárásban – a felnőtt terheltektől eltérően – az ülés a védő távollétében nem tartható meg, sőt arról a törvényes képviselőt és a gondozót is értesíteni kell, akik fel is szólalhatnak azon.

A fiatakorúnak – a rendkívüli körülményektől eltekintve – joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni családjával.

Fontos továbbá megemlíteni a soron kívüliség követelményét, mely minden eljáró hatóságot terhel, így a bíróságnak, az ügyésznek, illetőleg a nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy az előzetes letartóztatás a lehető legrövidebb ideig tartson. Ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, az eljárást soron kívül kell lefolytatni.⁷⁵

Az előzetes letartóztatás megszűnésével kapcsolatban a Be. 136. § (2) bekezdései az irányadóak a fiatakorúaknál is, az alábbi eltéréssel. A fiatakorú ellen elrendelt előzetes letartóztatás maximális időtartama két év (felnőtt korúak esetén maximum 3 év), azonban ez azon fiatakorúakra vonatkozik, akik a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévüket már betöltötték. Ezzel szemben a dolgozatom „főszereplőivel”, azaz a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét be nem töltött fiatakorúval szemben elrendelt előzetes letartóztatás, amennyiben a végrehajtásának kezdetétől egy év eltelt megszűnik.⁷⁶ Természetesen azonban ezen eseteknél is vannak kivételek, például az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás esetét, továbbá, ha az ügyben harmadfokú bírósági eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban. Az előzetes letartóztatást a vádirat benyújtásáig az ügyész is megszüntetheti.

6. Statisztikai adatok és megállapítások, jövőkép

A fentiekben részletesen bemutattam a fiatakorúakra vonatkozó specialitásokat, így ezen ismeretek birtokában az alábbiakban konkrét statisztikai adatokat mutatok be.

A bűncselekmények és az elkövetők számát, megoszlását az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikai rendszer (ENyÜBS) gyűjti. A bíróságok által kiszabott büntetésekkel és alkalmazott intézkedésekkel kapcsolatos adatokat a Vádképviselési Informatikai Rendszer (VIR) gyűjti. A VIR adatgyűjtése a jogerős bírósági döntés megszületését követően történik. Az ENyÜBS és a VIR egymástól független statisztikai rendszer, a büntetőeljárás eltérő szakaszait vizsgálják, eltérnek az adatgyűjtési időpontjaik és egymástól független adatbázisokkal dolgoznak. Erre figyelemmel a két rendszerből származó adatok nem hasonlíthatók össze.

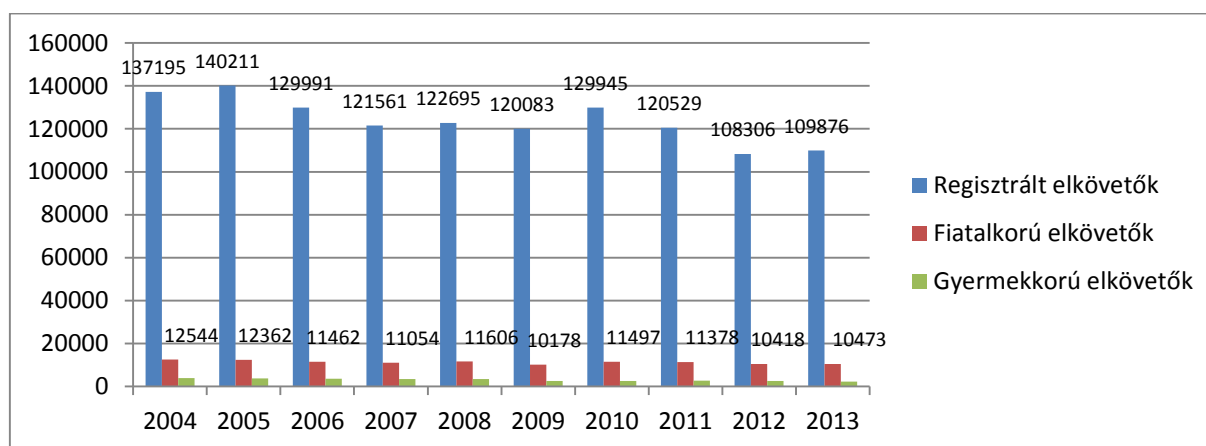
⁷⁵Be. 136. § (1)

⁷⁶Be. 455. § b)

A kutatómunkám során megkerestem a Legfőbb Ügyészség Informatikai Osztályát, akiktől egészen 2014. első félévre vonatkozó aktuális – még meg nem jelent - statisztikai adatokat igényeltem, mind az EnyÜBS, mind a VIR rendszerből.

Ezekből az adatokból készítettem különböző összehasonlító diagramokat, s magyarázatokat. Azt szeretném bemutatni a továbbiakban, hogy az elkövetők között milyen arányt képviselnek a fiatalok és gyermekkorú elkövetők, milyen tendencia figyelhető meg a számuk alakulásában, s milyen a nemek aránya az elkövetők között. A bemutatás során eddigi tapasztalataim alapján igyekszem okozati összefüggéseket keresni.

3.ábra: A regisztrált elkövetők száma⁷⁷

Nyomozati adatok

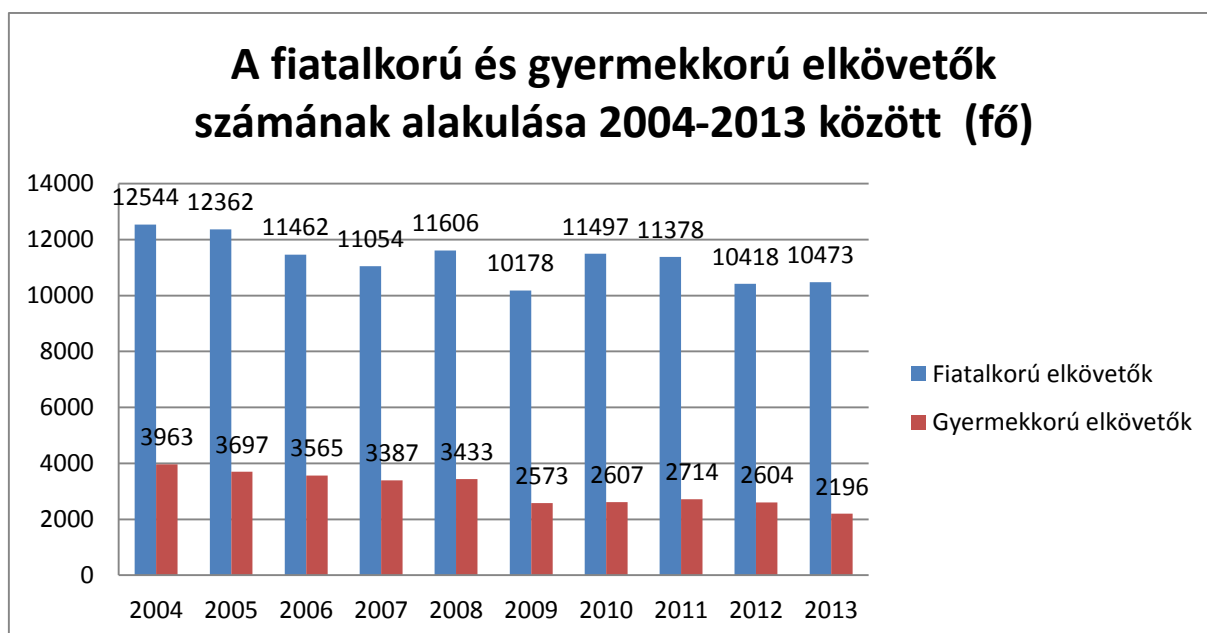
A 3. ábrán a felnőtt és a fiatalok elkövetők számadatait emeltem ki. A felnőtt és fiatalok bűnelkövetői struktúráját tekintve megállapítható, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan a 2013. évben a regisztrált bűnelkövetők 9,9 %-a volt fiatalok. A fiatalok bűnelkövetők száma jelentéktelen mértékben emelkedett, míg 2012-ben 10.418, addig 2013-ban 10.473 regisztrált fiatalok bűnelkövető volt. A gyermekkorú bűnelkövetők száma (2.196 fő) csökkent, az elmúlt éveket jellemző 2.500 fő körüli átlaghoz viszonyítva. (4. ábra)

Bár a mutatószámokban némi csökkenés tapasztalható, az adatok így is súlyos társadalmi problémákra utalnak.

Tapasztalataim alapján a kiskorúak a vagyon elleni bűncselekményekben vesznek részt a legnagyobb arányban. Ezen belül a lopások, betöréses lopás dominálnak. Jellemzőek még a gépkocsi feltörések, a motiválatlan rongálások, melyek közül kiemelkedik a falfirkálás.

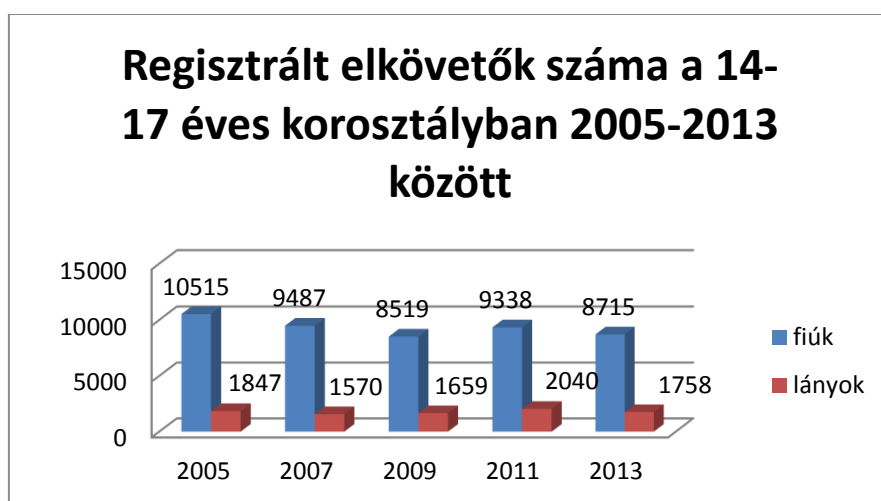
⁷⁷ENyÜBS

4. ábra: A fiatalok és gyermekkorú elkövetők számának alakulása 2004-2013 között⁷⁸

A fiatalokat érintően a Btk. egyik jelentős rendelkezése a 16. §-ban meghatározott bűncselekmények miatti büntethetőség kiterjesztése a 12 és a 14 év közötti életkorúakra. A 2013. évben 18 ügyben 19 fő 12 és 14 év közötti gyanúsítottkénti kihallgatására került sor, egy esetben életveszélyt okozó testi sértés büntette, a többi esetben rablás büntette miatt. A legjellemzőbb elkövetés a 14 és 18 év közötti társakkal megvalósított csoportos rablás büntette volt (15 fő). A gyanúsítottak közül a bíróság 2 fő előzetes letartóztatását rendelte el.

5. ábra: Regisztrált elkövetők száma a 14-17 éves korosztályban 2005-2013 között⁷⁹

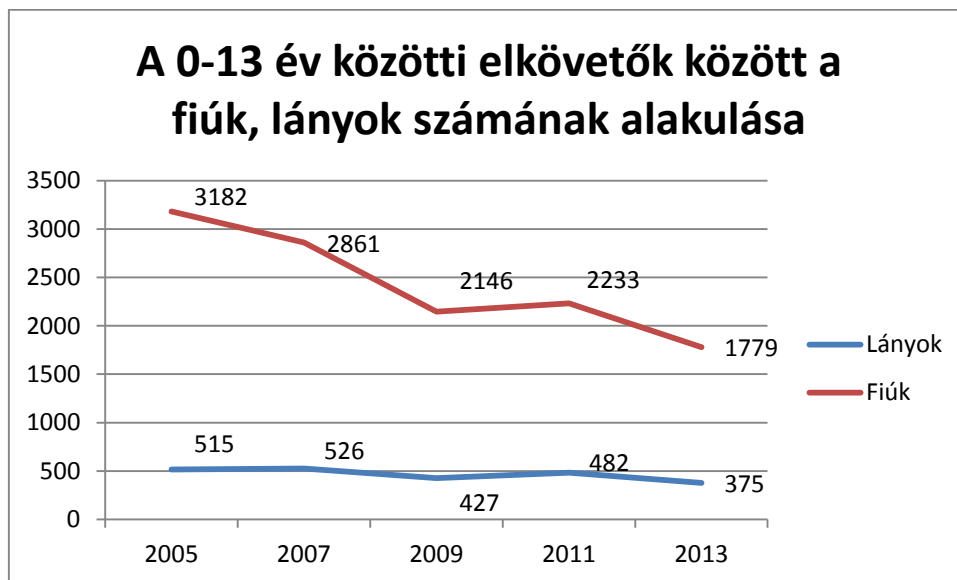

⁷⁸ENyÜBS

⁷⁹ENyÜBS

Ha a nemek közötti megoszlást vizsgáljuk, jól látszik mind a 5., mind az 6. ábrán, hogy a fiúk száma lényegesen magasabb az elkövetők között, mint a lányoké. Az ábrák jól tükrözik, hogy csökken az elkövető fiatalok száma. Jó lenne ezt azzal magyarázni, hogy a megelőző munka hatékonyabbá vált. Én azonban azt gondolom, hogy a fiatalabb korosztályokban a létszám csökkenésével arányosan csökken az elkövetők száma is.

6.ábra: A 0-13 év közötti elkövetők között a fiúk, lányok számának alakulása⁸⁰

A kördiagramok szemléletesen mutatják, hogy a bűncselekményt elkövető fiúk aránya mennyivel nagyobb. (7. ábra)

7.ábra: A 0-13 éves korosztályban az elkövetők között a fiúk lányok aránya 2013-ban⁸¹

A gyermekkorú elkövetők esetén a legnagyobb gond, hogy a bűnüldöző hatóságok látókörébe csak igen-igen kis százalékban kerülnek a 14 éven aluliak. Miért? A sértettek a legritkább

⁸⁰ENyÜBS

⁸¹ENyÜBS

esetben tesznek feljelentést a bűncselekményeket elkövetők ellen, ha tudják vagy sejtik, hogy az gyermekkorú, tehát nem büntethető. Az oktatási intézmények is inkább tartózkodnak attól, hogy feljelentést tegyenek diákjaik ellen, nemritkán csak pedagógiai problémaként tekintenek erre a cselekményre, tartanak attól, hogy csorba esik az iskola jó hírére. Az ismeretlen tettesek által elkövetett hatalmas mennyiségű ügy mögött is megalapozottan feltételezhető nagyszámú gyermekkorú elkövető, akik valamely ok/okok nem kerültek a nyomozó hatóság látókörébe, nem egy esetben azért sem, mert fel sem tételezték, hogy az elkövető 14 év alatti lehet.

Mindezeket figyelembe véve meglehetősen biztonsággal becsülhetjük úgy, hogy a gyermekkorú elkövetők tényleges száma jóval nagyobb lehet az itt jelölt számoknál. Ezt jelzik a legfrissebb, 2014-re vonatkozó döbbenetes számok. (8.ábra)

8.ábra: A gyermekkorú elkövetők száma és életkor szerinti megoszlása a Btk. fejezetei és egyes bűncselekmények szerint, a 2013. évben és 2014. év októberéig⁸²

FEJEZET	BŰNCSELEKMÉNYEK	KOR (év)										ÖSSZESEN	
		10 alatt		10-11		11-12		12-13		13-14			
		2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
XV.	az élet, a testi épség és az egészség elleni	11	22	8	8	5	18	21	17	18	22	63	87
XVII.	az egészséget veszélyeztető		0		0		0		2		6		8
XVIII.	az emberi szabadság elleni	0	1	0	0	0	0	1	1	2	0	3	2
XIX.	a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni	3	2	0	1	2	2	2	4	2	5	9	14
XXI.	az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni	0	0	1	0	1	0	2	2	2	6	6	8
XXII.	a közlekedési	3	6	1	1	2	3	5	7	6	8	17	25
XXIII.	a környezet és a természet elleni	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2	1
XXVI.	az igazságszolgáltatás elleni		0		1		0		1		1		3
XXIX.	a hivatalos személy elleni	0	2	0	0	1	2	2	2	1	7	4	13
XXXII.	a köznyugalom elleni	11	9	10	Diagramterület			24	39	29	66	87	147
XXXIII.	a közbizalom elleni	1	0	0	0	0	1	2	0	5	3	8	4
XXXV.	a vagyon elleni erőszakos	1	2	1	1	3	5	0	5	1	8	6	21
	365. § (1)-(4)	0	1	0	0	1	4	0	2	0	3	1	10
XXXVI.	a vagyon elleni	30	57	23	39	37	46	47	78	62	113	199	333
XXXVIII.	a pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni		0		0		0		0		1		1
XLIII.	tiltott adatszerezés és az információs rendszer elleni bűncselekmények		0		1		0		0		1		2
	összesen											404	669

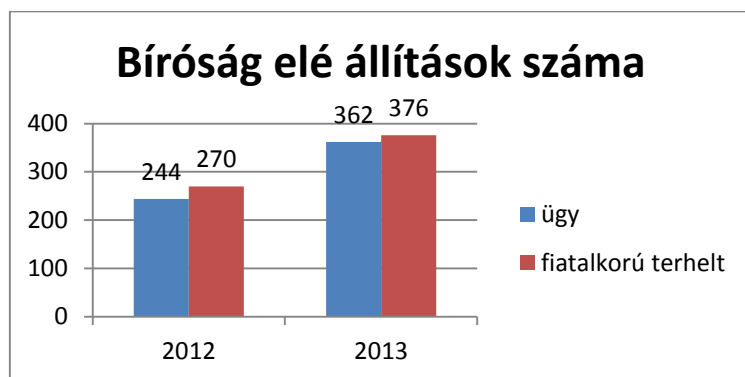
⁸²ENyÜBS

Ügyészégi adatok

A 2013. évben 12.938 vádemelési javaslattal és 474 megszüntetési javaslattal befejezett, a szakterületre tartozó ügy érkezett a nyomozóhatóságoktól az illetékes ügyészségekhez.

A 2013. évben 4.977 ügyben 9.845 fiataikorúval szemben emelt vádat. A vádemeléskor 213 személy előzetes letartóztatásban, 10 személy őrizetben volt. A vádemeléskor a megvádolt személyek 4,05 %-a állt kényszerintézkedés hatálya alatt.

9. ábra: A bíróság elé állítások száma

A bíróság elé állítások számát tekintve a több éve csökkenő tendenciát megtörve (2012: 244 ügy, 270 fiataikorú terhelt), a 2013. évben jelentős emelkedés következett be, 362 ügyben 376 fiataikorú bíróság elé állítására került sor (9. ábra). A területi eloszlást a 10. ábra mutatja be.

10. ábra: Gyermekkorú és fiataikorú elkövetők száma megyénként (2013-2014)⁸³

Megyék	2013		2014	
	gyermekkorú	fiataikorú	gyermekkorú	fiataikorú
Főváros	21	28	25	110
Baranya Megye	8	33	24	107
Bács-Kiskun Megye	11	26	33	124
Békés Megye	6	7	7	61
Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	85	88	124	380
Csongrád Megye	7	24	18	95
Fejér Megye	24	15	46	48
Győr-Moson-Sopron Megye	4	21	22	75
Hajdú-Bihar Megye	44	34	93	215
Heves Megye	4	38	8	87
Komárom-Esztergom Megye	6	39	13	47
Nógrád Megye	14	12	27	89
Pest Megye	9	54	25	117
Somogy Megye	27	38	25	125
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye	70	93	94	370
Jász-Nagykun-Szolnok Megye	26	23	39	99
Tolna Megye	10	21	10	84
Vas Megye	3	30	4	70
Veszprém Megye	5	23	18	87
Zala Megye	20	27	14	73
Központ	0	0	0	1

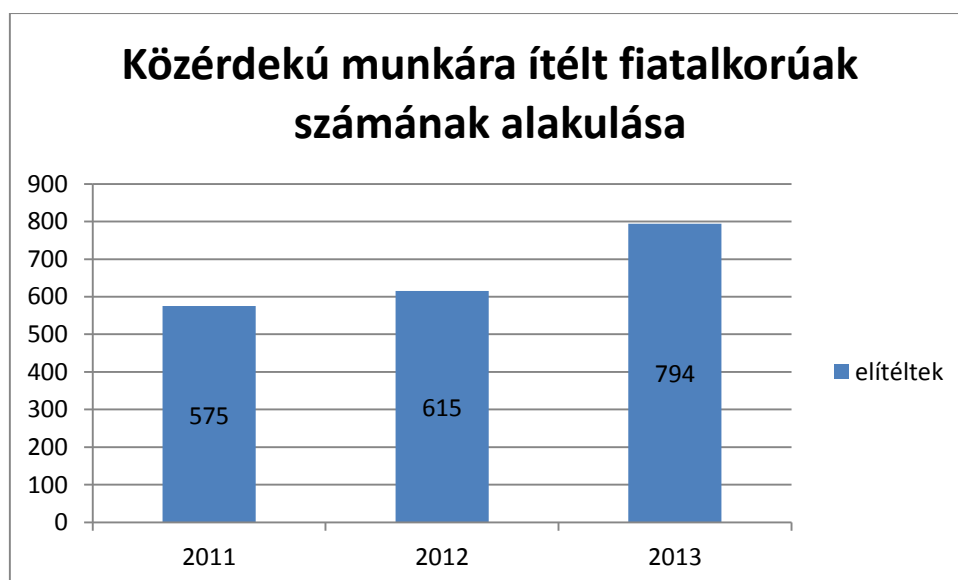
⁸³ ENyÜBS (2014. nov.)

Bírósági ítéletek

A bíróság a 2013. évben 4.357 ügyben 5.830 fiatalkorú ügyét bírálta el jogerősen. A jogerős határozattal elbírált ügyekben 5.624 vádlottal szemben szabott ki a bíróság büntetést (2.438 fő), mellékbüntetést (265 fő), illetőleg intézkedést (4.373 fő). Határozott tartamú szabadságvesztésre 1.567 fiatalkorú vádlottat ítelt a bíróság, amelyből a végrehajtandó szabadságvesztések száma 362, míg a felfüggesztett szabadságvesztések száma 1.205 volt.

Évek óta növekedő tendenciát mutat a közérdekű munkára ítélt fiatalok száma. A tárgydőszakban a bíróság 794 fiatalkorút (2012: 615, 2011: 575) ítelt közérdekű munka büntetésre. (11. ábra) Pénzbüntetést a 2012. évi jelentős, mintegy 50 %-os csökkenést követően, 2013-ban továbbra is alacsony számban, 52 vádlottal szemben szabott ki a bíróság.

11. ábra: Közérdekű munkára ítélt fiatalok száma⁸⁴

Kíváncsian várhatjuk jövőre a 2014. évről készült statisztikai adatokat, melybe már java részük lesz a „legfiatalabb” fiatalkorú terhelteknek is, így valószínű a fenti számoknál jóval magasabb számú fiatalkorú terhelttel számolhatunk.

Közel múltbeli példák

A „névtelen” statisztikai adatokat megismerve szeretném felhívni a figyelmet néhány közel múltban történt konkrét eseményekre, ahol a bűncselekményt elkövető személy 12-14. év közötti életkorú. Azért idézem ezeket a konkrét példákat, hogy velük alátámaszthassam azt,

⁸⁴ ENyÜBS

hogy a mindennapjainkat is sajnos átszövik ezek a bűncselekmények. Az alábbi esetekről különböző hírműsorokban is hallhattunk, illetve olvashattunk róluk több napilapban, valamint sajtóközlemény formájában a Legfőbb Ügyészség honlapján⁸⁵ is elérhetőek.

I.

A tizenhárom éves fiú az első 14 év alatti személy, akivel szemben a tavaly hatályba lépett új Büntető Törvénykönyv alapján büntetőeljárás folyik Baranya megyében. A tizenhárom éves gyanúsított 2013 januárjától – amikor még csak 12 éves volt – 2014 februárjáig rendszeresen fenyegette iskolatársát azért, hogy adja át zsebpénzét. A sértett gyermek a fenyegetések hatására alkalmanként 100-200 forintot, összesen az egy év alatt mintegy 9000 forintot adott át a gyanúsítottnak. Ezzel egyidejűleg a gyanúsított egy másik osztálytársát is több alkalommal megverte, megfenyegette pénzszerzés céljából. A Siklósi Rendőrkapitányság a gyanúsítottat folytatólagosan elkövetett rablás bűntette miatt hallgatta ki gyanúsítottként. A 2013 júliusában hatályba lépett új Büntető Törvénykönyv alapján a törvényben meghatározott kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmények esetén – így élet elleni bűncselekmények, rablás, kifosztás – az elkövető személy már 12 éves korától is büntethető. A tizennegyedik életévét be nem töltött fiataalkorúval szemben csak intézkedés – így próbára bocsátás, megrovás, javítóintézeti nevelés – alkalmazható, mely büntethetőség a belátási képesség vizsgálatához kötött.⁸⁶

II.

A Miskolci Járásbíróság nyomozási bírāja 2014. szeptember 15-i határozatában 2014. november 17-ig meghosszabbította annak a 12-14 év közötti gyanúsítottnak az előzetes letartóztatását, akivel szemben rablás bűntette és más bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás. A gyanúsított megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy 2013. év júniusában és júliusában – amikor épphogy betöltötte a 12. életévét – bántalmazás kilátásba helyezésével fiatal sértetteket fenyegetett meg testvérével együtt annak érdekében, hogy kerékpárjukat, telefont és pénzt adjanak át nekik. Ha a sértettek nem tettek eleget a felszólításnak, az értékeiket elvették tőlük. A most 13 éves gyanúsított gyermekvédelmi intézetben volt elhelyezve, ahonnan rendszeresen megszökött, engedély nélkül távozott, tanulmányait nem folytatta. 12. életévét megelőzően négy ügyben hozott büntethetőséget kizáró ok – gyermekkor – miatt megszüntető határozatot a rendőrkapitányság hasonló bűncselekmények miatt.⁸⁷

⁸⁵<http://mklu.hu/>

⁸⁶Baranya Megyei Főügyészség sajtóközleménye: Tizenhárom éves gyanúsítottal szemben folyik büntetőeljárás rablás bűntette miatt, Pécs, 2014. február 17. napján Dr. Varga-Koritar György főügyész

⁸⁷<http://minap.hu/cikkek/elozetesben-marad-rablással-gyanusított-gyerek>

III.

A Kaposvári Járási Ügyészség indítványára 2014. szeptember 18. napján elrendelték annak a tizenhárom éves gyanúsítottnak a letartóztatását, aki – a gyanú szerint – 2014. szeptember 13. napján társával, Kaposváron a Színházparkban kirabolt egy ugyancsak kiskorú sértettet és tőle erőszak alkalmazásával 3.500,- Ft-ot szerzett meg. Az intézeti nevelés alatt álló, a bűncselekmény elkövetésekor szökésben lévő gyanúsított előzetes letartóztatását a bíróság egy hónapi időtartamra rendelte el, amelyet javítóintézetben kell végrehajtani.⁸⁸

Mit tehetünk mindezek ellen? Egy kis bűnmegelőzés...

Nem lehet a kérdésről úgy beszélni, hogy ne ejtsünk néhány szót a megelőzésről.

„A fiatalok a jövő reménységei!” – szokták mondani. Ám a manapság történt események láttán joggal merülhet fel bennünk a kérdés: akkor milyen jövő vár ránk?

A gyermek- és fiatalkori bűnözés napjaink egyik legsúlyosabb és legtöbb figyelmet érdemlő problémakörének tekinthető, hiszen a jelen fiatal generációja a jövő felnőtt korosztálya. Így ha most nem vesszük elejét a negatív tendenciák kiteljesedésének, a probléma később csak terebélyesedik: a deviáns fiatalokból deviáns felnőttek lesznek, akik éppúgy képtelenek megfelelő értékeket közvetíteni gyermekeik számára, ahogyan az ő mikrokörnyezetük is képtelen volt erre.

„A társadalmi tanulmányok, köztük a kriminológia fejlődésével bebizonyosodott, hogy a bűnözés elleni harc akkor lehet hatékony, ha a büntető felelősségre vonás mellett egyéb társadalmi intézkedésekben is helyet kap a normakövetésre ösztönzés, a létfeltételek és a személyiség olyan formálása, amelyik csökkenti a szükségletek bűncselekmények útján történő kielégítését.”⁸⁹

A bűnözés általános visszaszorítására irányuló törekvések egyik legfontosabb eleme a gyermekkorúak és fiatalkorúak bűnözésének csökkentése. Ezt – álláspontom szerint – jelentősen elősegíti a gyermekkorúak és fiatalkorúak bűnözésének folyamatos vizsgálata, a változások elemzése, mivel így az elkövetésre vezető okokat megismerve a bűnelkövetés megelőzését szolgáló intézkedések kidolgozására szélesebb információs alap áll rendelkezésre. A prevenció területén nemzetközi vonatkozásban feltétlenül ki kell emelni a Riyadi Irányelveket⁹⁰ és az Európa Tanács R (2000) 20. sz. ajánlásait⁹¹. Mindkét dokumentum

⁸⁸Sajtóközlemény: Az első tizennégy év alatti letartóztatott Somogyban, Kaposvár, 2014. szeptember 22., Dr. Horváth Szilárd c. fellebbviteli főügyészségi ügyész

⁸⁹VIGH József: Kriminológiai alapismeretek, Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 1998, 197. o.

⁹⁰ENSZ irányelvek a fiatalkori bűnözés megelőzésére, Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency, U.N General Assembly Resolution 45/112, 1990

⁹¹Korai pszichoszociális beavatkozás szerepe a bűnelkövetés megelőzésében, Role of Early Psychosocial Intervention in the Prevention of Criminality

hangsúlyozza, hogy a fiatalkori bűnözésre és egyéb deviáns magatartásokra leginkább a családok, iskolai környezet, a lakóhely és a kortárs csoportok gyakorolják a legerőteljesebb hatást. Ezért a bűnelkövetést okozó vagy ahhoz közvetlenül hozzájáruló, illetve az ismételt bűnelkövetés kockázatát jelentő tényezőkre (pl.: antiszociális attitűdök, kábítószer-élvezet, az ismeretek alacsony szintje, iskolai kudarc, szülői elhanyagolás) történő reagálás során a szélesebb, közösségi alapú stratégiáknak kell elsőbbséget biztosítani. A fiatalkori bűnözés ellen nem lehet önmagában a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerrel fellépni. (12. ábra) Elkerülhetetlen az egészségügyi, a nevelési, a szociális és a jóléti szolgálatoknak és az igazságszolgáltatási rendszernek az együttműködése.

12. ábra: Fiatalkorú bűnelkövető⁹²

A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerének kívánatos fejlődési irányával összefüggésben az ENSZ a Gyermekek Jogairól szóló 1989. évi Egyezménye mellett meghatározó dokumentum a Pekingi Szabályok⁹³.

Valamennyi említett dokumentum a fiatalkorúak büntetőjogának különállását, a felnőtt korú elkövetőkhöz képest „más elbánásra” lehetőséget biztosító büntető igazságszolgáltatás kialakítását valló irányzat álláspontjait tükrözi, illetve ezt tartja a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszere elvárt fejlesztési irányának.

Az említett nemzetközi ajánlásokból a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának kialakításával kapcsolatban kiemelhető, hogy: a fiatalkorú elkövetőket megilletik ugyanazok az eljárási garanciák, mint a felnőtt korúakat, a fiatalkorúak esetében a szabadságvesztés csak végső eszköz lehet, és a büntetőjogi beavatkozások végrehajtási helyszíne, amennyire ez megoldható, az érintett lakóhelye, környezete kell, hogy legyen. Fontos, hogy a fiatalkori bűnelkövetésre való reagálásnak gyorsnak és következetesnek kell lennie, és a fiatalkorú által

⁹²<http://noblog.hu/wp-content/uploads/2013/07/gyerekek-bilincsben.jpg>

⁹³United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice

elkövetett bűncselekményért való felelősséget ki kell terjeszteni a fiataikorú szülőjére/szüleire is. A legfontosabbnak azonban mégis a korai odafigyelést, a megfelelő környezet biztosítását, a nevelés hatását gondolom (13. ábra).

13. ábra: A bűnmegelőzést nem lehet elég korán kezdeni...⁹⁴

A bűnmegelőzés részletesebb kifejtése nem jelen dolgozat témája, azonban főbb vonalakban – a teljesség igénye nélkül –, érintőlegesen szükséges volt megemlíteni a „teljes öszkép” eléréséhez.

7. Összegzés

Nem születtek rossznak! Nevelőapját hidegvérrel lelövő kislány, rabló-garázda kamasz, rezzenéstelen arccal késelő 12 éves fiú – mi a közös bennük? Valami, amit elvesztettek vagy soha nem kaptak meg...

A gyermek-és fiataikorú elkövetők ügyeiben folytatott büntetőeljárás általánostól eltérő szabályait nem csak ennek az elkövetői körnek a sajátosságai indokolják, hanem az is, hogy fontos társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy ne kövessenek el újabb bűncselekményeket, s főként: ne váljanak bűnözővé. A bűnözés általános visszaszorítására irányuló törekvések egyik, ha nem a legfontosabb eleme a gyermek- és a fiataikorúak bűnözésének csökkentése.

Azért volt szükséges főbb vonalakban bemutatni és áttekinteti az adott témát, mert véleményem szerint ezen minimális ismeretek nélkül nehéz a büntetőeljárást velük szemben úgy lefolytatni, hogy az elősegítse a nevelésüket, a törvények iránti tiszteletük kialakítását, további cselekmények elkövetésétől való visszatartásukat, a bűnözés megelőzését. Összegezve: a kutatásom célja teljesült. Vizsgálatomat azért kezdtem, mert szerettem volna összegezni a munkámhoz kapcsolódóan a bűnügyi eljárás nyomozati szakaszában a fiataikorúakkal szemben alkalmazható módszereket részletesebben. Kíváncsi voltam, hogy a különböző területeken dolgozó szakemberek milyen javaslatokkal tudják kiegészíteni az ismereteimet a gyakorlatban.

⁹⁴ http://veol.hu/data/cikk/133/3787/cikk_1333787/0.jpg

Úgy érzem, hogy a kutatásom és az anyag feldolgozása során a fiatalkorú elkövetők elleni büntetőeljárásokra vonatkozó fontos szempontokat, sajátosságokat sikerült összegyűjtenem. A fentiek összegzéseképpen és a dolgozat elején felvetett kérdésekre válaszolva megállapíthatjuk, hogy a („legfiatalabb”) fiatalkorúak elleni speciális eljárás jogi és krimináltaktikai sajátosságait a szakemberek ismerik, használják a gyakorlatban. Törvényekben, belső utasításokban szabályozott módszereket alkalmaznak velük szemben.

A vizsgálatban arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy a bűnelkövetők körében milyen arányt képviselnek a fiatalkorúak? Milyen a fiúk – lányok aránya? Megítélésem szerint a fiatalkorú bűnelkövetők száma csökken, de arányuk nő. A fiúk a lányoknál nagyobb arányban érintettek az agresszív tevékenységben. Megállapítható volt, hogy a bűnelkövetők körében csökkenő tendenciát mutat a gyermekkorú elkövetők száma.

A jelenleg hatályos magyar szabályozás is természetesen figyelemmel van a fiatalkorú életkori sajátosságaira, mind anyagi jogi, mind eljárásjogi szempontból. Megállapíthatjuk, hogy a fiatalkorúak eljárásjogi szabályai megfelelnek a hazai és nemzetközi elvárásoknak, hiszen megteremtik a fiatalkorú életkori sajátosságaira figyelemmel az egyéniesítés követelményeit. A jogszabályi keretek egyre inkább adottak ahhoz, hogy a fiatalkorút megkíméljük a hagyományos büntető eljárási gépezet demoralizáló hatásától, és hogy az eljárást egy viszonylag korai szakaszában a büntetőútról eltereljük. Úgy gondolom, hogy az új törvények egyre inkább törekednek a garanciális szabályok kiépítésére, azonban álláspontom szerint ez még korántsem teljes és további kimunkálást igényelne a jogalkotóktól.

Véleményem szerint a későbbiekben esetlegesen felmerülhet annak lehetősége, hogy a fiatalkorú terheltek vallomását egyéb műszerekkel (poligráf „alternatívái”) vizsgálják, hiszen a törvény „csak” a poligráf alkalmazását tiltja velük szemben, más műszer alkalmazására vonatkozóan viszont nincs törvényi tiltás.

Megfogalmazható a következtetés: továbbra is törekedni kell arra, hogy a büntetőeljárás lehetőleg ne élezze tovább a fiatalkorú konfliktusát a környezetével. A bűncselekmény elkövetésével a fiatalkorú szembe kerül a hatóságokkal, amelyek a törvényes eljárás során felelősségre vonják. Hasonló helyzetben van egy felnőtt korú terhelt is, de fiatalkorú esetében különösen ügyelni kell arra, hogy az említett konfliktus ne mélyüljön el, és ne állítsa szembe a fiatalkorút tartósan a társadalommal. Ellenkezőleg az eljárás a konfliktus rendezésének kezdete legyen, és segítse elő a fiatalkorú fejlődését és törvénytisztelő magatartását. Mindehhez hozzájárulhat, ha a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás – az általános eljáráshoz képest – kevésbé hivatalos, kevésbé formális jellegű. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy fiatalkorú ügyében „lazábban” szabad kezelni az eljárási szabályokat. A törvényi biztosítékok megtartása mellett

az eljárás egész légköre legyen más, a fiatalkorúak életkori sajátosságainak megfelelően alakuljanak ki közvetlenebb emberi kapcsolatok a terhelt és a hatóság tagjai között. Természetesen a fentiek csak kis szeletét képezik speciális büntetőeljárások kérdéskörének. Úgy gondolom, hogy mindezek túl a legfontosabb, hogy a gyermekkorúak a segítségünkkel kikerüljenek a bűnözés körforgásából, és újra azzá váljanak, akik valójában: gyermekké. Tartsuk szem előtt a dolgozat címében megfogalmazott felhívást: „Nem veszíthetjük el őket!”

MELLÉKLETEK

Forrásjegyzék

Szakirodalom

- Anti-Barta-Bócz-Krispán-Lakatos-Romasz: Krimináltaktika I., Rejtjel kiadó
- Bogár-Margitán-Vaskúti: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban, KJK-Kerszöv, 2005
- Budaházi Árpád: A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra, Pécs, 2013
- Csehné dr. Varga Gabriella: A tanú kihallgatásának taktikája a nyomozásban, Ügyészségi Értesítő 1977. évi 4. szám
- Csemáné dr. Váradi Erika – Dr. Lévy Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről– történeti és jogösszehasonlító szempontból, Büntetőjogi kodifikáció 2002/1.
- Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008.
- Finszter Géza: A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében, Budapest 2005-2007
- Finszter Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám.
- Heribert Ostendorf: Der strafjustizielle Umgang mit Kindern, DVJJ-Journal 4/1997. (Nr. 158.)
- Herke Csongor: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás, JURA 1997. május
- Herke Csongor: Büntető eljárásjog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010.
- Ibolya Tibor: Kihallgatási taktika a nyomozásban
- Katona Géza: Valós vagy valótlan. KJK, Budapest, 1990.
- Kertész Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965
- Kertész Imre: Kihallgatás, BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség, 1967.
- Király Tibor: Büntetőítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972.
- Kulcsár Gabriella - Pásztor Attila: A gyermek tanúvallomások információtartalmának torzulási lehetőségei, Rendészeti Szemle, 2007/5
- Lakatos János: Bűnügyi ismeretek III. Nyomozástani ismeretek. BM Könyvkiadó 1986.
- Láng Katalin: Ártatlan bűnösök?, in Belügyi Szemle, 1997/10. szám,
- Molnár József: Életkor és bűnözés, Doktori disszertáció, Budapest, 1996.
- Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966.
- Nagy József: A kriminálmetodika általános kérdései, RTF, Budapest 2007
- Orell Ferenc János, A fiatalkorúak védelemhez való joga. Belügyi Szemle, 1998/12.
- Orosházi Józsefné: Pszichológus szakértő a rendőrség munkájában, Belügyi Szemle 2004/6.
- Pusztai László: Szemle a büntető eljárásban. Kandidátusi disszertáció, Budapest, 1974.
- Ráth Végh István királyi ítéltábla bíró: A bűnös gyermekek világából in: Politika (politikai, társadalmi és közgazdasági folyóirat) 2. évfolyam – 1918. október-november, 10-11. sz.
- Székely János: Szakértők az igazságszolgáltatásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1967.
- TREMMEL Flórian – FENYVESI Csaba – HERKE Csongor: Kriminalisztikai tankönyv és atlasz. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2005.
- TREMMEL Flórian: A bizonyítás és a bizonyíték fogalma a büntetőeljárásban. PTE Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1970.

Vargha Ferenc: A gyermekkorban lévő bűnösök. Magyar Jogászegyleti értekezések, 108., Budapest, 1895.

Vaskúti András: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának aktuális kérdése OKRI Szemle 2. kötet, Budapest 2012

Vigh József: Kriminológiai alapismeretek, Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest

Jogszáblvi háttér

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról

1994. évi XXXIV. Törvény a Rendőrségről

1998. évi XI. törvény az ügyvédekről

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

2005. évi XLVII. Törvény az igazságügyi szakértői tevékenységről

2011. évi CLXIII. Törvény az ügyészségről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól (Nyor)

68/2008. BK. vélemény

32/2011. (XI.18.) KIM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról

A gyermekmeghallgató szoba használatbavételéről, használatának rendjéről szóló 1/2013. (I.8.) ORFK utasítás

Büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII.31.) LÜ h. számú körlevele

Internetes források

<http://www.life.hu/csalad/20121121-belenonek-az-eroszakba-12-eves-kortol-buntetheto-javito-nevelo-intezetben.html#> (cí moldal fotója)

<http://noblog.hu/wp-content/uploads/2013/07/gyerekek-bilincsben.jpg>

http://veol.hu/data/cikk/133/3787/cikk_1333787/0.jpg

<http://mklu.hu/>

<http://minap.hu/cikkek/elozetesben-marad-rablással-gyanusított-gyerek>

Egyéb források

Egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikai rendszer (ENyÜBS)

Vádképviselési Informatikai Rendszer (VIR)

Ábrajegyzék

1. ábra: A büntethetőségi korhatárok alakulása Európában
2. ábra: Fiatalokkal szemben alkalmazott kényszerintézkedések (2013-2014)
3. ábra: A regisztrált elkövetők száma
4. ábra: A fiatalkorú és gyermekkorú elkövetők számának alakulása 2004-2013 között
5. ábra: Regisztrált elkövetők száma a 14-17 éves korosztályban 2005-2013 között
6. ábra: A 0-13 év közötti elkövetők között a fiúk, lányok számának alakulása
7. ábra: A 0-13 éves korosztályban az elkövetők között a fiúk, lányok aránya 2013-ban
8. ábra: A gyermekkorú elkövetők száma és életkor szerinti megoszlása a Btk. fejezetei és egyes bűncselekmények szerint, a 2013. évben és 2014. év októberéig
9. ábra: A bíróság elé állítások száma
10. ábra: Gyermekkorú és fiatalkorú elkövetők száma megyénként (2013-2014)
11. ábra: Közérdekű munkára ítélt fiatalok száma
12. ábra: Fiatal bűnelkövető
13. ábra: A bűnmegelőzést nem lehet elég korán kezdeni...